

náš vidiek

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

4/2020

štvrtročník
ročník XVII.

*Šťastný nový
rok 2021!*

VIDIECKY PARLAMENT
NA SLOVENSKU

**XI. Fórum
VIPA SK
tentoraz
online**

strana 4–12

**Vyhodnotenie
19. ročníka súťaže
Vidiecka žena –
Líderka roka**

strany 13–15

Obsah

- 4 XI. Fórum Vidieckeho parlamentu na Slovensku
- 5 Klimatická zmena v kontexte vidieckych oblastí
- 6 Rodinné poľnohospodárstvo
- 8 Vidiecka mládež
- 10 Trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí a miestne iniciatívy
- 12 Názory na zvládnutie online verzie XI. Fóra VIPA SK
- 13 19. ročník súťaže Vidiecka žena roka – „Líderka 2020“
- 16 Ponuka spolupráce pre seniorov
- 17 Biodiverzita, menej emisií, väčšia podpora malých fariem
- 18 Hodnotenie uplatňovania Politiky kvality EÚ na Slovensku
- 20 Týždeň otvoreného vládnutia
- 20 Prezentácia pre Komoru MNO

náš vidiek

Ročník: XVII.
Číslo: 4/2020
ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
Kapitulská 13
974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk,
maria.behanovska@gmail.com
www.vipa.sk

Vychádza štvrťročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. marca 2021

Redakčná rada:
Ing. Mária Behanovská,
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
Ing. Karol Herian, CSc
doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane obálky:
Vlkolíne v zime;
www.depositphotos.com

Fotka na 3. strane:
Západ slnka na horách,
www.depositphotos.com

„Amatéri sedia
a čakajú na inšpiráciu.
My ostatní sa zdvihneme
a ideme do práce.“

– STEPHEN KING

A kde sa zaraďujeme my? Na to si môžeme odpovedať každý sám za seba, sme amatéri alebo tí ostatní? Naša usilovná práca nás jasne zaraďuje medzi tých ostatných. Nápad a inšpirácie nám nechýbajú, ľudia sa nadchnú, ale keď zistia, že nič nie je bez práce, úsilia a nekonečný príbeh, informovať, sprostredkovať dialóg, prinášať návrhy riešení. A výsledok? Neistý a niekedy žiadny.

Posledný štvrtrok sme boli veľmi usilovní:

Vidiecka žena roka – Líderka 2020. V originálnom šate, nevzdali sme sa tejto žiadanej aktivity. Ďakujem všetkým, ktorí prispeli a podujatie sme v online zvládli. Našu dvojročnú konferenciu

XI. Fórum, už po jedenástykrát v dvojročných intervaloch, dlhodobo pripravovanú, sme skrátili a dali do online verzie. Doba komunikácie sa mení a my s ňou. Závery a ohlasy si prečítajte v tomto čísle. Som pyšná na náš tím a vedúcich pracovných skupín. Závery sme rozposlali zodpovedným ministerstvám a subjektom. Aj odprezentovali Rade vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie pod krídlami Martina Giertla, splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti. Absolvovali sme množstvo online stretnutí, teším sa, že nás oslovujú zahraničné organizácie a chcú s nami spolupracovať, pozývajú do konzorcií Horizont 2020 a ako partnerov do iných výziev.

Pripomienkovali sme Partnerskú dohodu, zúčastnili sa rokovania pracovnej skupiny k SPP, pracovného stretnutia s generálnym riaditeľom pánom Remžom a riaditeľkou Petrakovičovou k značke kvality. Zrealizovali dva workshopy v projekte Polirural, už funguje nová web stránka www.atraktivnyvidiek.sk. Viac informácií na spomenutej stránke a stránke a facebooku VIPA SK.

Ing. Mária Behanovská
predsedníčka VIPA SK

23. októbra 2020 sa uskutočnilo online

XI. Fórum Vidieckeho parlamentu na Slovensku

„Vidiak potrebuje podporu – diskutujme spoločne“

Podporujeme snahy aktívnych občanov, ktorí chcú po sebe zanechať kvalitný vidiek pre budúce generácie. Na základe toho sme sa už po jedenástykrát spoločne stretli na zasadnutí Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku, aby sme spolu sformulovali potreby slovenského vidieka na najbližšie roky.

82 účastníkov XI. Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku sa stretlo po prvýkrát online vzhľadom na pandemickú situáciu a pracovali v štyroch pracovných skupinách.

1. Zmena klímy v kontexte vidieckych oblastí
2. Rodinné poľnohospodárstvo
3. Vidiecka mládež
4. Trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí a miestne iniciatívy

Po vzájomnej diskusii počas Fóra a po ňom prostredníctvom emailovej komunikácie a pripomienkovaní návrhov riešení vyplynuli nasledovné závery a odporúčenia z jednotlivých skupín, ktoré sú prílohou tejto správy. Pre riadiace zodpovedné orgány a organizácie týmto vysielame jasný varovný signál. Po 16 rokoch členstva v EÚ je najvyšší čas naučiť sa skutočne efektívne využívať dostupné zdroje.

Na vidieku je badateľný rozdiel medzi kvalitou a dostupnosťou služieb. Služby ako zdravotníctvo, vzdelanie, sociálny systém a administratíva sú koncentrované v mestách. Možnosti a príležitosti vo všetkých oblastiach, ktoré by uspokojili potreby ľudí žijúcich na vidieku sú nedostatočné. Verejným inštitúciám na vidieku chýba schopnosť napredovať a inovovať, čo je jedným z hlavných dôvodov odchodu ľudí do miest či zahraničia. Nevyhnutne potrebujeme zvýšiť úsilie a spoluprácu všetkých

zainteresovaných aktérov a zaviesť nové metódy práce zamerané na ochranu, zveľaďovanie a rozvoj slovenského vidieka.

Slovensko potrebuje modernú, jasnú a stabilnú politiku s dlhodobou víziou reagujúcu na aktuálne globálne a európske výzvy v kontexte národných potrieb a potenciálu podporujúceho trvalo udržateľný rozvoj vidieka.

Posilňovanie aktívnej účasti verejnosti je aj úlohou VIPA SK. Informovať, sprostredkovať dialóg, prinášať návrhy riešení. Veríme, že vyvážená multisektorová aktívna spolupráca zodpovedných a zainteresovaných subjektov na všetkých úrovniach prinesie dobré riešenia pre celé Slovensko.

V Banskej Bystrici 5.11.2020
Ing. Mária Behanovská, 0915 446 538
predsedníčka OZ VIPA SK,
Kapitulská 13, Banská Bystrica

Pracovná skupina č. 1

Klimatická zmena v kontexte vidieckych oblastí

Účastníci XI. Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku v oblasti ochrany a ozdravovania klímy odporúčajú:

- Podporovať využívanie kultúrnej a poškodenej krajiny tak, aby v nich ostávala prevažná časť zrážkovej vody. Voda, ktorú zadrží krajina prispieva k vytváraniu zón plných zelene a vodných plôch s rekreačnou funkciou, ktoré využíva nielen vidiecke obyvateľstvo, ale často aj obyvatelia miest. Potrebujeme, aby intravilán obcí obsahoval adekvátne množstvo zelene, ktorá funguje ako mikroklimatizačné zariadenie a súčasne podporuje rekreačnú funkciu vidieka.
- Prevencia existuje v riešeniach a návrhoch, ktoré sú lacnejšie ako odstraňovanie dôsledkov spôsobených živelnými pohromami prostredníctvom posilňovania aktívnej účasti verejnosti aj za ozdravenie klímy. K dobrému stavu klímy na Slovensku môžu prispieť všetci vlastníci i správcovia v lesnej, poľnohospodárskej i urbanizovanej krajine tak, aby z každého pozemku, či nehnuteľnosti odtiekalo čo najmenej dažďovej vody, a aby dažďová voda ostávala tam, kde padne a prispievala k dopĺňovaniu zásob podzemných a pôdných vôd. Voda je dôležitý termoregulačný faktor a súčasne posilňuje fotosyntézu a sequestráciu uhlíka.
- Integrovaný vodohospodársky manažment krajiny komplexne a sústavne usmerňuje a v rámci odvetví koordinuje využívanie vody, energie a pôdy tak, aby bol dostatok kvalitnej vody pre ľudí ako aj pre miestne ekosystémy. Správny manažment sa odzrkadlí v dostupnosti zdravých potravín, kvalitnej prírody nielen na miestnej a regionálnej úrovni, ale aj s dopadom na klímu a celkový hospodársky rast slovenského vidieka. Diverzifikovaná krajinná štruktúra s podporou lesného hospodárstva, a špecificky agro-les-

níctva v otvorenej poľnohospodárskej krajine znižuje výskyt extrémnych meteorologických udalostí, či živelných pohrôm ako sú veterné smršte, povodne, či požiare. Regenerácia vodných zdrojov posilní biodiverzitu a prispeje k stabilizácii počasia.

► Podporovať treba projekty a programy, ktoré budú zabezpečovať zvýšenie vlhkosti ovzdušia, čím sa zvýši jeho prirodzené čistenie. Vo vlhkom vzduchu sa prachové a peľové častice v ovzduší viažu na mikroskopické častice vody, čím sa vzduch zbavuje nečistôt a nečistoty z ovzdušia padajú na zemský povrch. Je potrebné eliminovať tepelné ostrovy v urbanizovanej krajine. Zadržaná dažďová voda posilňuje rast verejnej zelene, zvyšuje vlhkosť vzduchu v letných horúčavách a znižuje prašnosť.

► Vzhľadom na predchádzajúce ciele je nevyhnutná vyvážená multisektorová aktívna spolupráca zainteresovaných subjektov pri plánovaní využívania, ochrane a regenerácii zásob vodných zdrojov. Komplexná, a integrovaná ochrana kvalitných zásob vodných zdrojov pre ľudí a ekosystémy má pozitívny dopad na kvalitu a bezpečnosť potravín a v celkovom pohľade na klímu mikropovodí, ako aj klímu povodí veľkých riek na Slovensku.

Po diskusii s členmi Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku spracovali:

Ing. Michal Kravčík, CSc.

Ing. Martina Slámová, PhD.

Pracovná skupina č. 2

Rodinné poľnohospodárstvo

Na XI. zasadnutí Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku, ktoré sa uskutočnilo online 23.10.2020 bolo konštatované, že naše dediny strácajú vidiecky charakter, ľudia už prestávajú pestovať zeleninu, ovocie a chovať hospodárske zvieratá a pritom máme tisíce hektárov nevyužitej pôdy, tisíce nezamestnaných a mladí ľudia nemajú záujem pracovať doma a radšej idú do zahraničia. Vidiek na Slovensku bez poľnohospodárskej produkcie nie je vidiekom. Stále aktuálnejší je strategický cieľ každého štátu byť čo najviac potravinovo sebestačný. Preto aj z toho dôvodu je potrebné podporiť i Rodinné farmy a sebestačnosť zabezpečovať cez zvýšenie domácej diverzifikácie a produkcie kvalitných potravín podobne, ako je to vo vyspelých krajinách EÚ.

Po vzájomnej diskusii vyplynuli nasledovné závery a odporúčenia pre riadiace orgány:

- ▶ Presadzovať rozvoj vidieka a domácej produkcie potravín v dlhodobých koncepciách, ako strategickú prioritu štátu a každej vlády. Každá vláda by mala byť schopná vytvoriť podmienky pre zabezpečenie potravinovej sebestačnosti svojich obyvateľov, predovšetkým podporou domácej a lokálnej produkcie, nakoľko výživa je jednou z prvoradých potrieb ľudstva. Problematika sebestačnosti je ešte viac aktuálna v kontexte prebiehajúcej globálnej pandémie.
Zodpovední: vláda SR, NR SR, prezidentka SR
- ▶ Aktívnu podporu rozvoja Rodinných i sociálnych fariem na úrovni štátov EÚ pomôcť zabezpečovať potravinovú sebestačnosť Slovenska a zabezpečenie výroby regionálnych špecialít. Doporučujeme pritom uprednostniť 2. pilier.
Zodpovední: MPRV SR
- ▶ Pre zabezpečenie výrobných základných špeciálnych plodín ekonomicky podporiť investične náročné akcie na nové výsadby so zmenou štruktúry ovocných sádov a vinogradov. Tieto trvalé kultúry majú dlhodobý charakter ich ekonomického využitia, čo pri rodinných farmách má viacgeneračný charakter a vytvára dlhodobú stabilitu pracovných miest.
Zodpovední: MPRV SR
- ▶ Doriešiť pozemkovú reformu a zabezpečiť transparentné čerpanie fondov EÚ tak, aby prispievali k rozvoju poľnohospodárstva a poľnohospodárstva a umožniť tak mladým farmárom prístup k obrábaniu nevyužitej pôdy a k rozvoju rastlinnej i živočíšnej výroby. Pritom treba venovať osobitnú pozornosť zníženiu zafaženia pôdy a následnému znižovaniu jej úrodnosti. K tomu je potrebné:
 - ▶ Vydanie vlastníctva zo zmluvy SPF s 1 ročnou výpovednou lehotou po preukázaní vlastníctva po neznámom vlastníkovi.
 - ▶ Mladým farmárom umožniť dostať sa k SPF pôde, min. na 5 rokov bez nereálnych podmienok. Podľa možnosti farmára, za obdobie 5 rokov umožniť prechádzať na špeciálnu rastlinnú, alebo živočíšnu výrobu, ak si chce udržať SPF pôdu na ďalšie obdobie.
 - ▶ Nájomné zmluvy SPF neuzatvárať na dlhšie ako 10 rokov, doterajšie zmluvy na viac ako 10 rokov prehodnotiť (výšku nájomného) a sprítniť podmienky predĺženia nájmu doterajším užívateľom.
 - ▶ Uprednostniť miestnych farmárov, tých záujemcov o SPF pôdy, ktorí ešte nemali v prenájme SPF pôdu a majú záujem, užívajú pôdu za uplynulých 5 rokov max. od 30 – 70 ha a majú min. 5 ročnú minulosť ako fyzická osoba, alebo rodinná farma. Keď nemajú dostatočné

strojové vybavenie aspoň si malí farmári budú navzájom pomáhať.

- ▶ Uprednostniť rodinné farmy s max. užívanou výměrou v katastri do 100 ha, kde má vlastné alebo prenajaté pozemky.

Zodpovední: MPRV SR

- ▶ Zjednodušiť súčasnú legislatívu tak, aby aj drobní poľnohospodári a farmári mali možnosť priamo vo svojom okolí predávať i svoje výrobky živočíšneho pôvodu. Doporučujeme podporiť vytváranie odbytových združení výrobcov na podporu predaja výrobkov z rodinných fariem, ktoré im prinášajú viaceré výhody, nielen v oblasti odbytú a obchodu, ale aj služieb, či už poľnohospodárskych, ako zdieľanie techniky a spoločný nákup výrobných vstupov a taktiež aj v sociálnej oblasti, vytváraním spoločenského zázemia. Získali by tak aj väčší vplyv na tvorbu cien v potravinovom reťazci a posilili tak svoju trhovú vyjednávaciu silu v potravinovej vertikále.

Zodpovední: MPRV SR

- ▶ Na zabezpečenie rozvoja pôdohospodárstva i Rodinných fariem je potrebné výrazne uprednostňovať a finančne podporiť výchovu mladých farmárov už od základných škôl a potom aj na stredných školách, kde by mali získať dostatočnú prax a vzťah k prírode.

Zodpovední: MŠVVŠ SR

- ▶ Za účelom obnovy nášho pôdohospodárstva i potravinovej sebestačnosti a rozvoja vidieka je potrebné na všetkých úsekoch riadenia vytvárať podporné aktivity na propagáciu poľnohospodárstva, rodinných fariem i zdravých potravinárskych výrobkov. Treba podporovať regionálne festivaly, jarmoky, ľudové tradície, miestne špeciality a taktiež ekologické projekty na ochranu prírody a pod. Marketing by mal byť prioritne zameraný na zvýraznenie aspektu zdravia, kvality a nižšej environmentálnej záťaže.

Zodpovední: Samosprávne kraje SR a MPRV SR

- ▶ Umožniť rodinným farmárom a ich zástupcom aktívne, konštruktívne a odborne vstupovať do všetkých prebiehajúcich koncepčných a legislatívnych procesov a byť ich neoddeliteľnou a trvalou súčasťou. Prichádzať s vlastnými už

vnútorne odkonzultovanými iniciatívami a vecnými myšlienkami. Odporúča sa vytvoriť vnútorný konzultačný mechanizmus, v rámci ktorého by sa prezentovala voči rezortu jedna ucelená pozícia, ktorá by tak získala väčšiu váhu, relevantnosť a rešpekt.

Zodpovední: OZ VIPA SK, SPPK, MPRV SR

.....

XI. Fórum Vidieckeho parlamentu na Slovensku týmto vyslalo jasný varovný signál, že ak chceme na Slovensku zabezpečiť potravinovú sebestačnosť a obnoviť potravinový systém, tak nevyhnutne potrebujeme zvýšiť úsilie a spoluprácu všetkých zainteresovaných aktérov a zaviesť nové metódy práce zamerané na ochranu, zveľaďovanie a rozvoj slovenského vidieka. Slovensko potrebuje modernú, jasnú a stabilnú pôdohospodársku politiku vrátane Rodinných fariem s dlhodobou víziou reagujúcu na aktuálne globálne a európske výzvy v kontexte národných potrieb a potenciálu a podporujúcu trvalo udržateľný rozvoj vidieka.

Nevyhnutným predpokladom úspešnosti zmien je spoločenské pochopenie a uznanie významu poľnohospodárskeho obhospodarovania územia ako krajinotvorného, ekologického a sociálno-stabilizačného faktora. Realizácia pôdohospodárskej politiky má širší dopad a presahuje rámec samotného rezortu pôdohospodárstva a rozvoja vidieka.

Slovenské pôdohospodárstvo a vidiek majú všetky predpoklady na to, aby boli úspešné a napredovali a najmä, aby spoločne rozvíjali všetky časti krajiny. Po 16 rokoch členstva v EÚ je najvyšší čas naučiť sa skutočne efektívne využívať dostupné zdroje cez SPP EÚ tak, aby sa zvyšovala konkurencieschopnosť slovenského pôdohospodárstva a vidieka a opätovne naštartovala sebestačnosť slovenskej produkcie za aktívnej účasti všetkých zainteresovaných aktérov.

.....

Po diskusii s členmi Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku spracovali:

Ing. Karol Herian, CSc.

JUDr. Marieta Okenková, PhD.

Pracovná skupina č.3

Vidiecka mládež

Účastníci XI. Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku v oblasti vidieckej mládeže odporúčajú:

VÝCHODISKO/PROBLÉMY:

Rozdiely medzi mestským a vidieckym životom a pracovnými možnosťami sa prehlbujú. Agrárna kultúra a vidiecky turizmus nie sú postačujúce na udržanie vidieckej ekonomiky. Výskum a rozvoj, ako aj diverzifikácia vidieckej ekonomiky volajú po zmene. Školy slabo reflektujú na potreby trhu práce. Spoločenské rozdiely, rodová nerovnosť a nezamestnanosť sa stávajú viditeľným problémom. Situácia v okrajových vidieckych oblastiach obmedzuje napredovanie budúcich podnikateľov. Životný štýl sa zmenil a spolu s ním aj štruktúra dedín, pracovných ponúk, spoločenských aktivít a medziľudských vzťahov.

Na vidieku je badateľný rozdiel medzi kvalitou a dostupnosťou služieb. Služby ako zdravotníctvo, vzdelanie a sociálny systém, administratíva sú koncentrované v mestách. Možnosti a príležitosti vo všetkých oblastiach, ktoré by uspokojili potreby mladých ľudí sú nedostatočné. Verejným inštitúciám na vidieku chýba schopnosť napredovať a inovovať, čo je jedným z hlavných dôvodov odchodu mladých ľudí do miest.

OPATRENIA:

- Zvýšiť možnosti a zlepšiť u mladých ľudí žijúcich na vidieku podmienky na podnikanie prostredníctvom vzdelávania, aktivít neformálneho a celoživotného vzdelávania.
- Vytvoriť kvalitné pracovné príležitosti na vidieku, čím sa podporí spoločenské začlenenie a vybuduje vzťah k vidieku.

Zodpovední: MŠVVaŠ SR, MF a VÚC

- Prepájať formálne a neformálne vzdelávanie.

Zodpovední: VÚC/školsťvo, ZŠ a SŠ, MŠVVaŠ SR

- Prepojiť formálne vzdelávanie s trhom práce.

Zodpovední: ZŠ, SŠ a VÚC

- Spropagovať význam neformálneho vzdelávania a certifikácie neformálneho vzdelávania a dobrovoľníckych aktivít, napr. certifikáciu YouthPass. (*Certifikát YouthPass umožňuje mladým Európanom dokumentovať svoje skúsenosti a nadobudnuté kompetencie z medzinárodných mládežníckych projektov, vrátane dobrovoľníctva).

Zodpovední: IUVENTA – NA Erasmus+ pre mládež a šport, MŠVVaŠ SR a VÚC

- Vytvoriť priaznivé prostredie pre vidiecke podniky – skvalitniť propagáciu o možnostiach financovania, vytvoriť programy na podporu vysoko rizikových projektov, podporiť spoluprácu medzi súkromným a verejným sektorom.

Zodpovední: MDVRR, MF SR

- Zníženie priepasti medzi mestským a vidieckym životom. Rozvoj digitalizácie, aby sa predišlo ďalšiemu prehlbovaniu medzigeneračných rozdielov v používaní digitálnych nástrojov, prostredníctvom finančnej podpory, dobrovoľníctva a sietovania.

Zodpovední: MDVRR, MŠVVaŠ SR a VÚC

- Skvalitniť infraštruktúru – posilnenie dostupnosti verejnou dopravou.

Zodpovední: ?

- Skvalitniť prístup k internetu. Dostupný kvalitný internet má byť samozrejmosťou.

Zodpovední: MDVRR a mobilní operátori

- Zameriavať sa na vzdelávanie a prax v rámci odvetvia, ktoré je v obci alebo blízkej lokalite, aby žiaci vo vidieckych oblastiach našli v budúcnosti uplatnenie.

- Vzdelávanie prispôbovať lokálnym podmienkam a potrebám lokálnej komunity.

Zodpovední: VÚC a školsťvo

- Stavať na odbornosti a profilovať odborníkov v sektore, ktoré umožní využívať lokálne zdroje, odvetvie a priemysel.

Zodpovední: VÚC a školsťvo – ZŠ, SŠ

- Realizovať výskum/analýzy a prognózy nových odvetví na vidieku.

Zodpovední: ?

- Prepojiť väčšiu nadväznosť a spoluprácu ZŠ vo vidieckych oblastiach na SŠ a trh práce.

Zodpovední: VÚC a školsťvo

- Zamerať sa na rozvoj prierezových kľúčových mäkkých zručností, aby sa mladí ľudia dokázali prispôbovať neustále sa meniacim podmienkam trhu práce do roku 2030.

- Pri vzdelávaní brať väčší ohľad na profil a rozvoj nadania žiakov.

Zodpovední: ZŠ a SŠ

- Podporiť vzdelávanie v oblasti permakultúry a trvalo udržateľného rozvoja na vidieku.

Zodpovední: samospráva, OZ pracujúce s mládežou, malé podniky a iné

- Podporiť rozvoj podnikateľských zručností mladých ľudí. Zvýšiť informovanosť o možnostiach podpory pre mladých podnikateľov.

Zodpovední: VÚC / školsťvo, ZŠ a SŠ / neformálne vzdelávanie / MP SR

- Podporiť aktivity neformálneho vzdelávania pre mladých z mesta, aby mohli vyskúšať život na vidieku.

Zodpovední: organizácie zaoberajúce sa neformálnym vzdelávaním, VÚC

- Vytvoriť moderné centrá mládeže. Centrum poskytne priestor pre realizáciu sa detí a mladých ľudí, podporí ich, aby mohli rozvíjať svoju kreativitu a pomáha im objaviť ich potenciál a talent. Mladí ľudia tu tiež môžu nájsť rozličné možnosti zmysluplného trávenia voľného času ale aj priestor, kam môžu kedykoľvek prísť a cítiť sa dobre. Súčasťou centra môže byť aj nízkoprahové centrum, ale aj školiace aktivity pre rodičov a deti, napr. zamerané na výchovné problémy. (Podpora činnosti a aktivít pre deti a mládež môže byť financovaná cez grantovú a dotačnú podporu v oblasti mládeže).

Zodpovední: organizácie zaoberajúce sa neformálnym vzdelávaním, VÚC/koordinátor práce s mládežou

- Zamerať sa na prieskum záujmov mladých na vidieku – zisťovať ich záujem a potreby.

Zodpovední: VÚC/koordinátor práce s mládežou

- Podporiť vzťah k remeslu a rozvoj remeselných zručností – vytvoriť kreatívny priemysel ako vzor pre mladých.

Zodpovední: VÚC (koordinátor práce s mládežou), OZ – neformálne vzdelávania

Po diskusii s členmi Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku spracovali:

*PaedDr. Alena Minns,
PhD. a Jakub Dvorský*

Pracovná skupina č. 4

Trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí a miestne iniciatívy

Z diskusie 4. pracovnej skupiny na XI. zasadnutí Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku vyplynuli nasledovné závery, požiadavky a odporúčenia pre vládu, štátnu správu a regionálnu a miestnu samosprávu. Hlavným partnerom za súčasného stavu je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka ako aj Výbor NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie. Avšak mnohé problémy na vidieku majú vzťah aj k rezortom školstva a kultúry, zdravotníctva a sociálnych vecí, hospodárstva a životného prostredia. Preto by bolo najlepšie keby vidiek mal vlastný orgán ústrednej správy. Odporúčania celkovo poukazujú na zúfalú situáciu na slovenskom vidieku a nutnosť začať sa ňou aktívne zaoberať:

- Naše dediny strácajú vidiecky charakter. Obyvatelia vidieka a vidieckych oblastí strácajú záujem pestovať zeleninu, ovocie a chovať hospodárske zvieratá. Na druhej strane tisíce hektárov pôdy ostávajú nevyužívané, tisíce nezamestnaných ale hlavne mladí ľudia nemajú záujem pracovať doma a radšej odchádzajú za prácou a kvalitnejším životom do zahraničia. Preto treba výrazne podporovať vytváranie a rozširovanie možností zamestnania obyvateľov žijúcich na vidieku, vo vidieckych a najmä okrajových vidieckych oblastiach Slovenska.

Zodpovední: Štátna správa MPSVR SR, MF SR, NPRV SR, Územná samospráva

- Žiadame bezodkladne uplatňovať a vykonávať princípy LEADER v programovacom období 2021-2027. V mnohých Európskych štátoch tieto nástroje zlepšovania života na vidieku fungujú a prinášajú svoj pozitívny efekt.

Zodpovední: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, PPA, Ministerstvo pôdohospodárstva SR

- Aktívna politika na trhu práce a vytvorenie pracovných miest vo vidieckych regiónoch, mimo priemyselných centier a veľkých sídiel na Slovensku si vyžadujú zvýšenie objemu finančných prostriedkov. Nevyhnutné sú systémové zmeny, ktoré nastavia vhodnejšie podmienky, zjednodušia administratívu a byrokráciu, uľahčia cesty k zdrojom a nastavia adresnejšiu a efektívnejšiu

pomoc. Odporúčame, aby časť dane zo mzdy dostala priamo obec, a aby obecný úrad mohol operatívne rozhodnúť o využití financií podľa potrieb obce a jej obyvateľov. Vedenie obce by tak mohlo podporovať živnostníkov a vytvárať možnosti pre ich prácu a ich zďaňovať jednorázovo ročne paušálnou daňou.

Zodpovední: MF SR, MPSVR SR, Územná samospráva

- Prosperujúci vidiek efektívne využíva nástroje sociálnej ekonomiky. Ide hlavne o sociálne podniky, z ktorých hlavne poľnohospodárske (sociálne poľnohospodárstvo) môžu prispieť k dostupnosti sociálnych služieb na vidieku, k prepájaniu miest a vidieka, diverzifikácii ekonomickej činnosti a príjmov v malých poľnohospodárskych podnikoch, posilňovaniu lokálnej ekonomiky a integrácii znevýhodnených obyvateľov.

Zodpovední: MPRV SR, MPSVR SR, Ústredie a úrady PSVR, Územná samospráva

- Je potrebné podporovať aktivity, ktoré budú v dostatočnom predstihu zosúlaďovať výučbu žiakov a študentov v školách s plánovanými potrebami na trhu práce. Prax absolventov aj zamestnávateľov, OSZČ a farmárov vo vidieckych regiónoch zabezpečovať správne nastavenou dotačnou politikou. Podporovať programy pre zamestnávanie absolventov škôl a osôb krátkodobo nezamestnaných, aby sa zabezpečila kontinuita výučby a výkonu práce a nestarili

sa pracovné návyky, ktoré sú u dlhodobu nezamestnaných obyvateľov výraznou prekážkou uplatnenia sa na trhu práce. Pre rozvoj vidieka je dôležitá popularizácia poľnohospodárskych študijných odborov, ktorá zvýši záujem mládeže. Mladí farmári počas štúdia na stredných školách musia získať dostatočnú prax a vzťah k prírode.

Tým sa posilní rozvoj pôdohospodárstva i rodinných fariem.

Zodpovední: MŠ SR, MPRV SR, MPSVR SR, Ústredie a úrady PSVR, Územná samospráva.

- Odporúčame podporiť revitalizáciu rodinných domov, výstavbu a prevádzku nájomných stabilizačných bytov vo vidieckych regiónoch pre úzkoprofilové profesie, akými sú lekári, veterinári, učitelia a pod. Podporovanou rekonštrukciou rodinných domov na trojgeneračné bývanie a výstavbou miestnych stacionárov pre ľudí odkázaných na pomoc sa dá zamedziť vysídľovaniu vidieka a osamoteniu seniorov. V opatreniach na podporu sociálne odkázaných osôb prednostne uplatňovať získavanie prostriedkov na život prácou, aby si viac vážili pomoc a učili sa niešť zodpovednosť za svoje vzdelanie, zdravie, úroveň bývania a budúcnosť svojich detí.

Zodpovední: Ministerstvo dopravy a výstavby SR, MF SR, MPSVR SR, Ústredie a úrady PSVR, Územná samospráva

- Na všetkých úsekoch riadenia štátnej správy aj územnej samosprávy odporúčame vytvárať podporné aktivity na propagáciu poľnohospodárstva, rodinných fariem i zdravých potravinárskych výrobkov. Podporovať regionálne festivaly, jarmoky, ľudové tradície, miestne špeciality aj ekologické projekty na ochranu prírody a pod.

Zodpovední: Štátna správa, Územná samospráva

- Odporúčame podporovať a viesť informačné kampane, vzdelávacie aktivity a súťaže, zamerané na uvedenie si zodpovednosti mladých ľudí za svoj život. Zamerať sa v nich na aktívnu tvorbu hodnôt prácou, vážiť si možnosť vzdelávať sa, upevňovať si zdravie, neplytvať potravinami a neničiť hodnoty, ktoré vytvorili prácou iní obyvatelia. Dôležitá je medializácia dobrej praxe a príkladov riešenia viacerých problémov vidieka priamo obyvateľmi obce, v spolupráci

so samosprávou aj MVO. Podporovať občianske združenia a iniciatívy na rozvoj komunitného života na vidieku.

Zodpovední: MŠ SR, MPSVR SR, MF SR, Územná samospráva v spolupráci s neziskovými organizáciami

- Samospráva musí vytvárať podmienky pre výchovu lídrov z mladej generácie a pre miestne iniciatívy obcí vo vidieckych oblastiach, ktoré poukazujú na možnosti získania nových benefitov zo života na vidieku. Vytvárať podmienky pre spoluprácu rôznych skupín obyvateľstva, ich participáciu na veciach verejných, spoluprácu organizácií verejného, súkromného i mimovládneho sektora, na aktivitách rozvíjajúcich trvalo udržateľný vidiek. Úlohou samosprávy sú aj informačné kampane a podpora zlepšovania podmienok na život a prácu mladých ľudí na vidieku tak, aby sa zastavil odchod mladých ľudí z vidieka.

Zodpovední: Územná samospráva v spolupráci s neziskovými organizáciami

- Zabezpečovať potravinovú sebestačnosť Slovenska. Aktívne podporovať rozvoj rodinných fariem na úrovni štátov EÚ, vrátane výroby a predaja regionálnych špecialít. Rozvoj vidieka a farmárčenia brzdí rozdrobenosť pôdy. Pre úspešné vyriešenie potravinovej sebestačnosti je nevyhnutné urýchliť akciu sceľovania pozemkov v SR. Rozvoj lokálneho zásobovania vlastnou produkciou si vyžiada nový prístup voči terajšej veľkovýrobe, ale aj rozšírenie spracovateľských kapacít potravinárskeho priemyslu pri súčasnom riešení odbytu výrobkov na domácom trhu vo väzbe na maloobchodný predajný systém. Výrazne treba podporovať vytváranie a rozširovanie možností zamestnania obyvateľov žijúcich na vidieku, vo vidieckych a okrajových oblastiach Slovenska využitím miestnych zdrojov.

Zodpovední: Štátna správa, MPRV SR, NF SR, MF SR, NPRV SR, Územná samospráva

Po diskusii s členmi Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku spracovali:

Ing. Mgr. Miloslava Jezná, PhD.

Ing. Martina Slámová, PhD.

Názory na zvládnutie online verzie XI. Fóra VIPA SK

M. Jezná – vybrali sme reálnu možnosť na absolvovanie programu. Klobúk dolu pred tými, čo to organizovali. Aj my ostatní sme sa museli pohnúť dopredu v oblasti technických zručností.

K. Herian – Páčila sa mi všeobecná časť, dobrý výber hostí. Na druhej strane práca v skupinách bola už zbytočná. Tam sa to už mieša, jedno cez druhé navzájom pletie. Gro bola tá všeobecná diskusia, boli tam odborníci z každej oblasti. V skupinách to už nebolo ono, dvaja traja si povedali názor. Nechal by som väčší priestor pre to plenárne vyjadrenie. Viac sa mi to páčilo, keď sme boli všetci spolu. Závery boli vecné, dobre formulované, poslané, uvidíme aká bude odozva. Teraz záleží od nás ako budeme žiadať odpovede na naše požiadavky a ako bude kontrolovať či a ako sa niečo z toho splnilo. Tu nás čaká dôsledná kontrola, klopanie na dvere, lebo aj iné iniciatívy majú podobné požiadavky. Aby bol za tým aj výsledok, aby sa niečo dialo. Opakujem sa už dlhé roky, ale nič sa nedeje.

V. Kabínová – ja si myslím, že v skupine účastníci dostanú väčší priestor na vyjadrenie.

J. Dvorský – spoločné stretnutie bolo dobré, ale skupiny sú tiež dobré. Účastníci sa zaradia do skupiny, ktorá ich zaujíma a môžu sa vyjadriť k téme. Mladí ľudia sa aj vyjadřili k téme a ich skúsenosti sa mohli preklapiť aj do záverov. Ideálne je to tvárou v tvár, ale za daných okolností to bola dobrá voľba.

M. Behanovská – je to o našej práci. Máme veľa možností sa vyjadrovať v rôznych skupinách, ale treba iniciatívu aj z našich radov. Teraz sme nabrali nový vietor, aj vy to tak hodnotíte.

J. Mikušáková – Páčila sa mi organizácia, obsadenie, živá diskusia, zaujímavé témy. Veľmi málo času v pracovnej skupine, nestihli sme všetko povedať, čo sme chceli. Doplnenia to bolo veľmi dobré, klobúk dole. Odborné témy a odborní lektori.

Matej Kešjár – Únia slovenských organizácií v Maďarsku – Ďakujem že som sa mohol zúčastniť na fóre Vidieckeho parlamentu na Slovensku. To bolo skvelý zážitok pre mňa, a veľmi sa mi páčil

program. Blahoželám organizátorom a všetkým, kto pomohli usporiadať tento program, naozaj to bolo pekne a dobre zorganizované. Pre mňa bola osobitný zážitok, lebo som sa teraz prvý raz zúčastnil na online konferencii. Teším sa že som mohol byť s vami.

V. Oberhauser – OZ Kresťan pre zdravý vidiek. Vážená pani predsedníčka vďaka za zaslané materiály, ich konečnú verziu. Dúfam, že príslušné štátne orgány z nich budú vo svojich rozhodnutiach čerpať. Som vďačný, že som mal tú česť zúčastniť sa na ich tvorbe. Ďakujem tiež všetkým spolupracujúcim na web konferencii. Veľmi ma obohatili ich vyjadrenia vychádzajúce z ich poznatkov a osobných skúseností. Aj keď iste osobná účasť na takýchto podujatiach je nenahraditeľná vzhľadom na situáciu to bolo vynikajúce riešenie. Verím, že sa takéto podujatia spoločnej výmeny informácií bude dať organizovať pravidelne.

Mária Vavreková – Stredná odborná škola podnikania Prešov. Súhlasím so závermi a vážim si prácu tých, ktorí ich naformovali. Prajem všetko dobré a ďakujem za Fórum – veľmi príjemnú a poučnú aktivitu. Hneď nás s kolegyňou napadali myšlienky na využitie toho, čo sme si vypočuli. Prajem všetko dobré v týchto zvláštnych časoch.

M. Slaninová: spätná väzba od Čechov.

Tomáš Harant, MAS Nadeje: „díky za pozvání, bylo to zajímavé! Škoda, že na ty pracovní skupiny nebylo více času, bylo to takové hodně rychlé.“

Gousta Charouzek, MAS Kralovská stezka: „měli jste to velmi pěkně připravené, pěkně se to povedlo. Pro mě to bylo zajímavé i z toho přesahu na evropskou úroveň (Farm o fork atd.), kterou mi řešíme při našich akcích spíše méně, ale přesto to bylo zajímavé.“

Ale přeci jen, osobně by to bylo mnohem lepší, tak snad příště fyzicky.“

Teším sa na ďalšiu príležitosť k setkání!

19. ročník soutěže Vidiecka žena roka – „Líderka 2020“

Svetový deň vidieckych žien bol vyhlásený v roku 1995 na pekinskej konferencii venovanej problematike žien. Tento deň sa oslavuje pod záštitou OSN a je príležitosťou na uznanie práve vidieckych žien. Na Slovensku VIPA SK organizuje od roku 2002 v tento deň konferenciu pre ženy a vyhlasuje výsledky súťaže Vidiecka žena roka – Líderka 2020. V tomto roku odkladáme oslavu tohto sviatku na neurčito.

Medzi nami žijú ženy z vidieka s výnimočnými schopnosťami, sú nevyčerateľnou studnicou energie, inšpirácie, motivácie, nadšenia a nápadov. Áno, väčšinou ich berieme ako samozrejmosť. Tieto ženy pritom svojou prítomnosťou a pôsobením obohacujú život na vidieku a robia ho aktívnejším.

VÝSLEDKY SÚŤAŽE VIDIECKA ŽENA ROKA – LÍDERKA 2020

Kategórie:

- **Aktivistka:** PaedDr. Lenka Jandušíková
- **Politická:** Ing. Zuzana Valocká
- **Podnikateľka:** Martina Angelovičová
- **Remeselníčka:** Silvia Škvareninová

Aktivistka – PaedDr. Lenka Jandušíková Papradno, vek 39

Povolanie: stredoškolská učiteľka a vedúca folklórnej skupiny Podžiaran. Nomináciu podal starosta obce Ing. Roman Španihel.

Od roku 2011 sa ujala vedenia folklórnej skupiny Podžiaran, ktorá v tom čase začala trpieť odchodom starších členov a hrozil jej zánik. Skupina pod jej vedením začala žať úspechy na regionálnych, krajských a dokonca aj celoslovenských súťažiach. V roku 2013 spolu s Denisou Macošincovou získala strieborné pásmo v kategórii sólo/duo. V roku 2015 na súťaži Nositeľia tradícií získala skupina zlaté

Lenka Jandušíková (vpravo)

pásmo a špeciálne ocenenie za vokálnu interpretáciu (spev) so zvykloslovným pásmom Šibačari. Rok 2016 bol pre nich jeden z najúspešnejších. Ženská spevácka skupina získala zlaté pásmo a zároveň titul laureát – absolútny víťaz v kategórii spevác-

kych skupín. Zároveň si Patrik Kaprálik vyspieval strieborné pásmo v kategórii sólista spevák a Michal Mahút bronzové pásmo v kategórii sólista inštrumentalista. V roku 2018 počas 43. Podroháčskych folklórnych slávností sa uskutočnila celoštátna súťažná prehliadka folklórnych skupín Nositelia tradície 2018 v Zuberi, kde FSK Podžiaran – získala strieborné pásmo. V roku 2018 sa pod vedením Lenky Jandušíkovej folklórna skupina Podžiaran dostala do finále Zem spieva a o výnimočnom papradnianskom speve sa dozvedelo celé Slovensko. V roku 2019 na celoštátnej postupovej súťaži a prehliadke ľudových hudieb, speváckych skupín, sólistov spevákov a inštrumentalistov Vidiečanova Habovka si FSK Podžiaran a duo E. Šmuliková a D. Hikaníková vyspievali titul laureát. Okrem toho zmiešaná skupina FSK Podžiaran z Papradna získala špeciálne ocenenie za štýlovú interpretáciu, a zlaté pásmo si odniesla v kategórii sólo Denisa Macošincová. Vystupovali na 4 najväčších festivaloch na Slovensku – na Myjave, vo Východnej, Detve a Dubnici nad Váhom. Vyдали 3 CD, účinkovali v RTVS, Senzi TV, Šláger TV, v rádiu Regina – Klenotnica ľudovej hudby, Studnička. Tieto úspechy by bez Lenky Jandušíkovej určite nedosiahli. Zbiera a notuje papradnianske piesne.

V súčasnosti sa Lenka po rodičovskej dovolenke vrátila vyučovať matematiku a chémiu na Gymnázium v Bytči. Neustále sa angažuje v kultúrno-spoločenskom živote obce, zbiera, zachováva a sprostredkúva spolu s folklórnou skupinou Podžiaran originalitu tradícií obce Papradno i celej javorníckej oblasti.

Folklórna skupina Podžiaran pod vedením Lenky Jandušíkovej

Zuzana Valocká

Politická – Ing. Zuzana Valocká, Žabokreky, 51 r.

Starostka obce Žabokreky okr. Martin. Nomináciu podala Ing. Janka Mikušáková.

Pani Valocká je starostka od roku 2010. Snaží sa, aby život obyvateľov obce sa neustále skvalitňoval. Spolupracuje s organizáciami v obci, pripravuje rôzne podujatia v obci. Obec Žabokreky je stredne veľká

obec, 5 km od mesta Martin. V posledných rokoch sa v obci zvýšili požiadavky na rozvoj infraštruktúry, čo starostka rieši, a tak zabezpečuje rozvoj obce a prílev obyvateľov.

V rámci regiónu je aktívna, spolupracuje s ostatnými starostami, neustále sa vzdeláva. V obci významne podporuje kultúru a šport – je obľúbená medzi mladými i seniormi. Prvý polrok minulého roku sa v obci konalo 25 zaujímavých podujatí, ktoré môžu byť inšpiráciou i pre iné obce.

Projektom „Modernizácia a prestavba budov a areálu Materskej školy Žabokreky“ sa dosiahlo zníženie energetickej náročnosti budovy a aj zlepšila kvalita životného prostredia pre žiakov. Projekt „Permakultúrna trieda ZŠ Žabokreky“ bol podporený Nadáciou Kia Motors Slovakia. V obci od r. 2011 funguje Denné centrum seniorov.

Obec Žabokreky získala od Nadácie Slovenskej sporiteľne peňažný dar na Poštový sad Magna Via.

Vítanou aktivitou je nekomerčné vypožičiavanie bicyklov od roku 2018 „Bicyklom po Doline Karpia“.

Obec má živú spoluprácu s partnerskými obcami a mestami v Čechách, Poľsku a Chorvátsku.

V obci pôsobí miestny ochotnícky divadelný súbor, ktorý patrí medzi najúspešnejšie v kraji.

Od roku 2019 je predsedníčkou MAS Turiec, od r. 2020 členkou Rady partnerstva regiónu Turiec.

Podnikateľka – Martina Angelovičová, Kamenica, vek 41

Podnikateľka v poľnohospodárstve a agroturistike, nomináciu poslala Ing. Anna Kováčiková.

Vyšťudovala Gymnázium v Lipanoch a Obchodnú akadémiu v Kežmarku; vydatá; 2 deti Lukáš a Patrik. Aktívne hrala počas štúdia volejbalovú ligu a neskôr za ŠKP Prešov. Po ukončení štúdia od roku

Martina Angelovičová na farme a pri výrobe syra

1998 pracovala v Hydine Košice, a.s. – prevádzka Prešov na ekonomickom úseku do roku 2003. Od roku 2003 spoločne s manželom založili rodinnú farmu so širokým zameraním chovu zvierat – kravy, kozy, ovce, drobná hydina, kone. Postupne sa začala venovať hlavne syrárstvu a agroturistike. Organizuje školenia na výchovu nových producentov ovčích výrobkov, reprezentuje ovčiarstvo v rámci Slovenska rôznymi aktivitami (Ovenálie, Agrokomplex). V rámci agroturistiky prevádzkuje množstvo letných aktivít, hlavne pre mládež, s cieľom poukázať na to, aké je farmárstvo krásne a domáce produkty nenahraditeľné v zdravej výžive.

Remeselníčka – Silvia Škvareninová, Bošany, vek 74

Nomináciu podala: PhDr. Lucia Škvareninová, nevesta.

Narodila v roku 1946 do gazdovskej rodiny v Bošanoch. Svoju mladosť prežila na statku, kde boli domáce práce súčasťou každodenného života. Tieto roky formovali aj jej nastávajúci rodinný život praktickej gazdinky, ktorá si vytvorila hlboký vzťah k tradíciám a slovenskej kultúre, vďaka čomu sa už viac ako 40 rokov aktívne venuje ľudovému remeslu výrobe maľovaných kraslíc, ktoré v tomto kraji majú tradíciu po stáročia. Najčastejšie tvorí madeirové kraslice zdobené vyvŕtávaním čipkových vzorov do škrupiny vajíčka s následným voskovaním v rôznych farebných prevedeniach. Na kraslicu nanáša prírodný včelí vosk zakúpený u včelára, používa ekologické farby s ohľadom na prírodu a životné prostredie. Najčastejšie pracuje so slepačimi, husacími, kačacími i pštrosími vajíčkami. Táto práca si vyžaduje precíznosť a trpezlivosť. Medzi

najobľúbenejšie kraslice patria tie vo farebnom prevedení slovenskej trikolóry, takisto aj modranský vzor. Vzory na krasliciach každoročne obmieňa, každý nový vzor je unikát, keďže netvorí podľa žiadnej predlohy, ale z vlastnej hlavy. Obdivuhodná je trpezlivosť a húževnatosť tejto ženy, ktorá je po 40 rokoch vžitá s kraslicami. Snaží sa toto vzácne remeslo odovzdať ďalším generáciám. Každoročne svoje výtvary prezentuje na festivaloch ľudového umenia, na výstavách tradičných remesiel, čím prispieva k zachováaniu remesla našich predkov a pokračovaniu tejto tradície do budúcnosti. V regióne pravidelne navštevuje škôlky, zariadenia pre seniorov a sociálne zariadenia pre postihnuté deti. Tie majú najväčšiu radosť v predveľkonočnom období, kedy očakávajú a celý deň spoločne pracujú na výrobe veľkonočných kraslíc. Významným doplnkom jej tvorby a prezentácie remesla je tradičný kroj, ktorý je viac ako 100 ročným rodinným dedičstvom. Maľované kraslice získali obdiv nielen doma, ale i v zahraničí. Putovali takmer do celého sveta; od zámorských krajín, cez Rusko, Čínu, Oceániu, Austráliu, Nový Zéland, až na ďaleké Tahiti k pánu prezidentovi Francúzskej Polynézie Édouardovi Fritchovi. Jej nedávnym úspechom bolo udelenie 2. miesta v rámci celoslovenskej prehliadky výrobcov kraslíc. Venuje sa remeslu z celého srdca, aby pre nastávajúcu generáciu ostal odkaz našich predkov. Maľované kraslice tvorí viac ako polovicu času svojho prežitého života s neskutočnou trpezlivosťou, a aj počas súčasného dôchodkového veku má neustále odhodlanie zdieľať toto tradičné remeslo s bližnými a v komunite. Viem, že jej vytrvalosť a odhodlanie v tvorbe nových kraslíc, aj pre Veľkonočné sviatky 2021, ju stále udržuje v pozitívnom duchu a v pevnom zdraví. Lucia Škvareninová prezentovala tradičné maľované kraslice na medzinárodnej výstave v Číne, mesto Ningbo.

Silvia Škvareninová a ukážka jej tvorby kraslíc

Ponuka spolupráce pre seniorov

Vážení predstavitelia organizácií, vážení priatelia vidieka, dovoľte, aby sme aj Vás pozvali k spolupráci s občianskym združením Vidiecky parlament na Slovensku. Poslaním občianskeho združenia Vidiecky parlament na Slovensku je presadzovať zvyšovanie kvality života na vidieku.

Slovenský vidiek by mal byť územím s čistým a zdravým životným prostredím, vybudovanou technikou aj sociálnou infraštruktúrou, poskytujúci dostatok pracovných príležitostí a podmienok pre malé a stredné podnikanie, postavených na trvalo udržateľnom využívaní miestnych zdrojov. Rozvoj slovenského vidieka môže napredovať ak bude postavený na dobrej spolupráci rôznych subjektov, na vzdelávaných, aktívnych občanoch so záujmom o veci verejné, s úctou k predkom a tradíciám. Na dosiahnutie tohto cieľa podme spoločne budovať nový model spolupráce, založený na porozumení, mierumilovnosti, uznaní, rešpekte a láske k vidieku. Občianske združenie Vidiecky parlament na Slovensku presadzuje podporu viacerých opatrení a aktivít za pomoci európskych a národných finančných zdrojov.

Seniori sú pokladnicou vedomostí, zručností, ale aj životných skúseností, ktoré je nutné odovzdať ďalším generáciám, k čomu je potrebné spolupráca mladšej generácie so seniormi. Značná skupina seniorov, hlavne na vidieku, sú najzraniteľnejšou vekovou kategóriou. Mnohokrát sú vystavení rôznym nátlakom, nedostatočnej sociálnej a zdravotnej starostlivosti. Absentuje kultúrne a športové využitie na vidieku nie len pre seniorov ale aj pre mladých. Naším cieľom je presadzovanie požiadaviek seniorov aj na Rade vlády pre mimovládne organizácie. V súčasnosti zbierame názory a skúsenosti ľudí všetkých vekových skupín žijúcich na vidieku, alebo zaujímavých sa o vidiek, ochotných podeliť

sa o svoje názory a skúsenosti a pomôcť obnove života na vidieku. Vidíme veľký odborný aj ľudský potenciál práve vo Vás.

My seniori a priatelia vidieka sme viac než poberatelia dôchodkov, sme dôležitou súčasťou spoločnosti, potrebou k rozvoju duchovného aj hmotného dobra, k odovzdávaniu skúseností pre mladých. Veríme, že prijmete naše pozvanie k spolupráci a tešíme sa na Vašu spätnú väzbu.

Kontaktujte nás písomne na adrese **OZ VIPA SK, Kapitulská 13, 974 01 Banská Bystrica**, alebo elektronicky **vipa@vipa.sk** a na telefónnom čísle: **0915 446 538**. Viac informácií o nás nájdete na web stránke **www.vipa.sk**.

EURACTIV

Biodiverzita, menej emisií, väčšia podpora malých fariem

Komisia spísala odporúčania slovenskému agrosektoru

Ako eurokomisia vidí slovenské poľnohospodárstvo a čo mu radí? Exekutíva EÚ pre každý členský štát spísala súbor odporúčaní, na čo by sa mali zamerať vo svojich strategických plánoch pre agropolitiku EÚ.

Európska komisia v piatok (18. decembra 2020) zverejnila odporúčania, ktoré majú členským štátom pomôcť s prípravou Strategických plánov pre Spoločnú poľnohospodársku politiku EÚ (SPP) na roky 2023 až 2027.

Strategický plán je kľúčový dokument, v ktorom si krajiny nastavujú vlastné pravidlá pre čerpanie agrodotácií.

Ministerstvo pôdohospodárstva na pláne pracuje už niekoľko rokov. V súčasnosti dokončuje analytický podklad pre strategický plán – takzvanú intervenčnú stratégiu, ktorá rámcovo zafinancuje, na aké činnosti dostanú farmári európske peniaze.

Materiál, ktorý chce dokončiť do konca roka, zatiaľ rezort Jána Mičovského (OĽaNO) tvorí bez zapojenia širšej odbornej verejnosti.

Eurokomisár pre poľnohospodárstvo Janusz Wojciechowski (druhý sprava)

Hodnotenie uplatňovania Politiky kvality EÚ na Slovensku

Najnovším výstupom výskumného projektu PoliRural je hodnotiaca správa o efektívnosti uplatňovania Politiky kvality EÚ na Slovensku.

Táto politika EÚ je v pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a uplatňuje sa na Slovensku od nášho vstupu do EÚ. Podporuje ochranu názvov pôvodných a tradičných poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov vysokej kvality na európskej úrovni s cieľom vyzdvihnúť ich jedinečné charakteristiky naviazané na určité geografické územie, tradičné receptúry a miestnu kultúru. Systém bol vytvorený ako reakcia na rastúce falšovanie výrobkov a zneužívanie tradičných mien, ktoré stavali na reputácii tradičných regionálnych výrobkov.

Cieľom tejto propagačnej politiky EÚ je zvýšiť konkurencieschopnosť a spotrebu výrobkov EÚ v rámci krajín EÚ i mimo nich. Propagačné opatrenia prispievajú k zvyšovaniu povedomia spotrebiteľov o výhodách poľnohospodárskych výrobkov a výrobných metód EÚ, ako aj k zvyšovaniu povedomia a uznávania systémov kvality a ekologického poľnohospodárstva v EÚ. Táto politika existuje v súčasnej podobe od roku 2014 a každoročne sa zvyšuje rozpočet na jej podporu (v roku 2020 bol vo výške 200,9 milióna EUR).

Chránené výrobky a potraviny spĺňajú určité kvalitatívne parametre, ktoré ich odlišujú od ostatných podobných výrobkov presne stanovenými požiadavkami na zloženie surovín a výrobný proces. V rámci Politiky kvality Európska únia prijíma, chráni, propaguje, registruje a kontroluje výrobky rozdelené do troch kategórií označených ako:

- Chránené označenie pôvodu (CHOP)
- Chránené zemepisné označenie (CHZO)
- Zaručená tradičná špecialita (ZTŠ).

Aktuálne má Slovensko 2 CHOP (žitavská paprika, stupavské želé), 10 CHZO (skalický trdelník, slovenská bryndza, slovenský oštiepok, slovenská parenica, oravský korbáčik, zázrivský korbáčik, tekovský salámový syr, klenovecký syre, zázrivské vojky, levický slad), 2 prebiehajúce CHZO (lipoťské droby, hrušovský lepník) a 7 ZTŠ (4 z nich sú spoločné s Českom). Geografické označenia (GI) pre liehoviny a aromatizované vína neboli súčasťou hodnotenia.

Hodnotenie na národnej úrovni prebiehalo od októbra do decembra minulého roka. Jeho hlavným podkladom bola analýza dostupných dát a platnej legislatívy, dotazníkový prieskum (prebiehajúci od 23.10. do 20.11.), porovnanie s ostatnými krajinami EÚ a konzultácia so zainteresovanými ako aj so zodpovednou sekciou MPRV SR.

Dospelo sa k záveru, že celkovo bola implementácia politiky kvality EÚ na Slovensku navrhnutá a implementovaná primerane a koherentne od jej zavedenia v roku 2003. Národný právny rámec umožňujúci implementáciu politiky kvality EÚ na Slovensku je vhodný a v súlade s právnymi predpismi EÚ. V tejto súvislosti je potrebné venovať osobitnú pozornosť ďalším dobrovoľným značkám, ktoré sa používajú na vnútroštátnej úrovni, najmä pokiaľ ide o informovanie spotrebiteľov o rozdieloch medzi nimi.

Za posledných 17 rokov sa dosiahli určité pozitívne výsledky, stále však existuje veľký priestor na zlepšenie implementácie politiky kvality EÚ na Slovensku a zvýšenie jej efektívnosti. Toto opatrenie si vyžaduje väčšiu pozornosť zo strany zodpovedného ministerstva, príslušných združení, obchodu a spotrebiteľov. Preto je potrebné prijať rozhodnutie na vnútroštátnej úrovni, či sa pre toto opatrenie vyvinie viac úsilia a primerane tomu sa vloží viac zdrojov na jeho podporu. Môže to priniesť veľa multiplikačných pozitívnych efektov pre vidiek a domácu produkciu.

Hlavným problémom, ktorý vyšiel z procesu hodnotenia, je veľmi nízka úroveň informovanosti o procese implementácie politiky kvality EÚ na Slovensku a postupná strata záujmu zo strany výrobcov o registráciu ich výrobkov. Neexistuje pre nich takmer žiadna motivácia, aby sa zaujímali o proces registrácie a videli jeho výhody pre podporu svojej lokálnej produkcie. Preto by malo byť prioritou prekonanie tohto problému.

Navrhnutých bolo 8 odporúčaní, ktoré môžu výrazne prispieť k pozitívnemu zvratu pri uplatňovaní tejto politiky EÚ v najbližších rokoch. Za hlavnú možno považovať zahájenie inkluzívneho konzultačného procesu k spracovaniu Národnej marketingovej stratégie podporenej primeranou alokáciou finančnej podpory. Vytvorením národnej platformy výrobcov, ktorých výrobky sú už nositeľmi týchto označení, by sa podporil nielen záujem o túto politiku, ale zabezpečil by sa aj nevyhnutný rozvoj a ďalšie napredovanie v oblasti registrácie nových výrobkov a propagácie už ich existujúcich registrácií. Zvlášť treba vyvinúť viac úsilia v oblasti CHOP, kde má Slovensko aktuálne registrované len 2 výrobky. Osobitnú pozornosť je nevyhnutné venovať práci so spotrebiteľom, aby bol pravdivo informovaný o rôznych druhoch a úrovniach povinnej a dobrovoľnej registrácie výrobkov na slovenskom trhu. Dôraz na kvalitu a pôvod surovín a pozitívny vplyv na ľudské zdravie a životné prostredie by mal byť viac zviditeľňovaný. Pravidelná komunikácia a výmena skúseností s ostatnými krajinami EÚ v tejto oblasti by bola tiež prínosom.

Výstupy z hodnotenia budú dostupné na stránke www.atraktivnyvidiek.sk a využijú sa aj pri aktuálne prebiehajúcej verejnej konzultácii Európskej komisie k Politike kvality EÚ, v rámci ktorej sa

usiluje získať názory európskych občanov a zainteresovaných aktérov na efektívnosť, účinnosť a relevantnosť súčasných opatrení, ako aj ich súlad s inými aktivitami EÚ ako aj pridanú hodnotu tohto druhu politiky vykonávanej na úrovni EÚ.

Ak sa budú systematicky podporovať tradičné slovenské poľnohospodárske a potravinárske výrobky možno výrazne zvýšiť atraktivnosť vidieckych oblastí pre život a prácu a prilákať ďalšie investície na vidiek.

Karol Herian:

Som rád, že sa rieši aj problematika kvality našich potravinárskych výrobkov na úrovni krajín EÚ. Doteraz to žiaľ nemalo žiadny efekt. Napríklad máme už veľa schválených výrobkov s CHZO a dokonca viac ako niektoré vyspelé krajiny. V obchodnej sieti však sotva ich nájdete, hoci by tam mali byť najviac propagované. Napr. skúste nájsť tam Oštiepok, Parenicu, Klenovecký syr, atď. Tieto výrobky sa však robia v malom množstve, ale výrobcovia nemajú peniaze na ich pravidelné overovanie akosti u ŠVS. Ak chceme naozaj sa presadiť a zaviesť naše špeciality s CHZO, tak štát by to mal podporiť a nežiadať vysoké poplatky za rozборы. Určite by to pomohlo malým výrobcom i rozvoju agroturistiky.

Týždeň otvoreného vládnutia

Mládežnícky (parti) maratón, 19. a 20. 11. 2020 a Workshop 20.11.2020 Do mesta alebo na vidiek? Online platforma: ZOOM.

Workshop bol venovaný projektu Vidiecka mládež v regióne, ktorý okrem iného zbieral názory mladých ľudí žijúcich vo vidieckych oblastiach na služby verejnej správy. Mládež často hodnotí svoje okolie kriticky. Na druhej strane ťažšie formuluje svoje spoločenské požiadavky, či nachádza spôsoby, ako sa zapojiť do rozhodovacích procesov. Pomocnú ruku môžu podať samosprávy, prostredníctvom pracovníka s mládežou, ktorý v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami dokáže aktivovať jej potenciál.

Prizoomovaní k tejto téme, vžili sa do „kože“ mladej generácie a zažili zaujímavé akcie, ktoré sa realizovali v rámci projektu. – <https://www.vipa.sk/video-projekt-vidiecka-mladez-v-regione>. Interakcie účastníkov vytvorili dej a na konci živého diskusie sa pokúsili nájsť odpoveď na otázku: Aké dôvody majú mladí ľudia, aby zostali žiť a pracovať na vidieku?

Workshop facilitovali Mária Behanovská, Monika Slaninová, Mária Čuchtová a Jakub Dvorský.

Z DISKUSIE SKUPINA MESTO:

Výhody:

- Lepší prístup ku škole/vzdelaniu, kaviarne, krúžky, kluby mladých. Mladí ľudia sa stretávajú v MC Donalde, Korze, divadlá, knižnice, koncerty, športové podujatia, tanečné kluby, zdravotné služby

Nevýhody:

- Kolóny, hustá premávka, nezvládnutá automobilová doprava, chýba pokoj, relax na miestach, kde by bolo málo ľudí, mesto je drahšie.
- Mesto prináša anonymitu, samota uprostred ľudí, zvýšená kriminalita

Príležitosti mesta:

- Pracovné príležitosti, spoločenský život, komunitný život, rozvíjanie sociálnych kontaktov a formovanie ľudí, organizácie

Ohrozenia mesta:

- Aktuálne – stretávanie sa počas Korony, dopravná kalamita, zdravotné hľadisko ohľadom dopravy, vidiečania demonštrujúci v meste, málo zelene.

Prezentácia pre Komoru MNO

16. 12. 2020 online

Mária Behanovská, predsedníčka organizácie Vidiecky parlament na Slovensku a členka Komory MNO, predstavila s jednotlivými vedúcimi skupín závery XI. Fóra Vidieckeho parlamentu na Slovensku s podtitulom Vidiek potrebuje podporu – diskutujme spoločne.

Stretnutie otvoril Martin Giertl, splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti. Organizačné podujatie zastrelil Vidiecky parlament na Slovensku. Na úvod sa prihovril Marcel Zając, predseda Komory mimovládnych neziskových organizácií a podpredseda Rady vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie.

Pozvaní boli všetci členovia Rady vlády SR pre MNO, účasť bola dobrá, aj keď nám chýbali zástupcovia z MPRV, MIRRI, MŽP, MŠVVŠ aj viacerí členovia Komory MVO, čo nás mrzí.

Vidiek v súčasnosti nie je len poľnohospodárska krajina, alebo len miesto na oddych pre mestských ľudí. Vidiek a život na ňom by mal zaujímať nás všetkých z rôznych uhlov pohľadu.

náš vidiek

4/2020

štvrtročník
ročník XVII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

HAINBURG AN DER DONAU **PUTOVANIE PO VIA MAGNA**

strany 10–16

**Zlaté cesty
medzi
Kremnicou
a Prievidzou**

strany 6–9

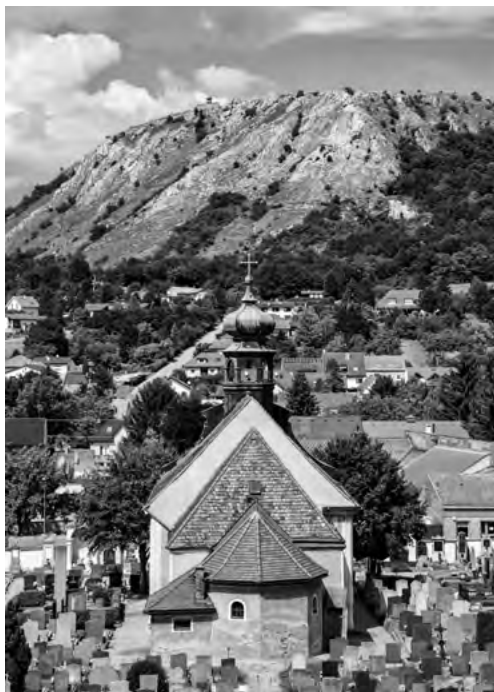
**Putovanie
po Via Magna
– Pokračujeme
do Hainburgu**

strany 10–16

Obsah

- 4 Obnovíme zašlú slávu Štampochu?
- 6 Zlaté cesty medzi Prievdzou a Kremnicou
- 10 Mapa trasy Via Magna
- 12 Hájhrad – Hainburg
- 17 Via Magna – Magna Via
- 18 Historický vývoj enkaustiky
- 20 Koncoročná bilancia

náš vidiek

Ročník: XVII.

Číslo: 4/2020

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
Kapitulská 13
974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk,
maria.behanovska@gmail.com
www.vipa.sk

Vychádza štvrťročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzavierka nasledujúceho čísla:
20. marca 2021

Redakčná rada:
Ing. Mária Behanovská,
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
Ing. Karol Herian, CSc.
doc. Ing. Jozef Húska, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Východ slnka nad Hainburgom,
zdroj – depositphotos.com

Foto na 2. strane obálky:
Cintorínska kaplnka v Hainburgu,
zdroj – depositphotos.com

Vážení čitatelia!

Toto číslo časopisu Náš vidiek 4/2020 vychádza až teraz – v januári 2021. Dôvodov je viac, a hlavný dôvod je v situácii spôsobenej opatreniami proti šíreniu choroby a jej dôsledkov. Nepláňame! Hľadáme východiská a chceme pokračovať v napĺňaní našich plánov a predsavzatí. Obmedzili sme schôdzkovú činnosť, majúť na mysli Predstaviteľstvo Združenia Magna Via a konferencie. Málo cestujeme, hoci kľúčovým slovom v našej činnosti je cestovný ruch. Korekcie plánov sú iste ospravedliteľné aj Vami. Ďakujeme za pochopenie.

Povzbudzujúcou skutočnosťou pre nás je, že sme zaevidovali i v roku 2020 od Vás príspevky 2% z daní a môžeme sa pustiť do vydávania nášho časopisu i v roku 2021. Úprimne Vám, prispievateľom ďakujeme.

V najbližších rokoch sa chceme prednostne sústreďovať na aktivity súvisiace s blížiacim 500-tým výročím vzniku kráľovsko – cisárskej poštovej cesty Via Magna a aktivitám na tejto ceste slúžiacim rozvoju cestovného ruchu pri uchovávaní a propagovaní prírodného, historického a kultúrneho dedičstva. Vopred ďakujeme za Vašu podporu!

*Doc. Jozef Húska, CSc.,
predseda Združenia Magna Via*

DANIEL HIC

Pre koho sme tu

Pre koho sme tu!?
Nie pre román z nášho výletu...

Ale aby sme mohli niečo o sebe rozprávať a mohli obraz o sebe vytvárať...

Mať dôvod a príčinu obraz svoj vytvoriť – prečo seba samého odhaliť...

Dôvod, prečo deťom o sebe rozprávať, dušu detskú vytvárať.

Ani tí starší z našej dediny nie sú pre nás jediní.

Nezabúdaj tvoriť – myslí na to stále – že tvorí v duchu – na to máme...

Príroda nás stále takto tvorivo ako ľudí vníma letom sprevádza, kým nepríde zima.

Aj zvieratá majú povinnosť vychovať si mláďatá.

Aj vrabec letí, všetko si v letku obzerá kde by zlietol a napil by sa z jazera.

Pre koho sme tu, človek na svete nie si jediný
–
bez iných by si bol pútnik nemilý.

Spoločne sme sa mnohé od starých naučili žiť spoločne a byť ku sebe milí.

Sme tu spoločne všetci – jeden pre druhého je to život, tak ďalej odovzdajme ho.

Obnovíme zašlú slávu Štampochu?

4. časť príspevku k dejinám poštovej stanice na Štampochu

Presmerovaním poštových trás stratili mnohé prícestné hostince svoju pôvodnú funkciu, dnes stoja ako svätý za dedinou, sú z nich veľké chátrajúce budovy bez zjavného účelu. Takýto osud stihol aj poštovú stanicu a hostinec na Štampochu. Len zasvätení vedia, že tu kedysi pulzoval život, že sa sem chodievalo za husacinou, dobrým gulá-

šom z diviny, kyslým mlieka v pivovom pohári, za dobrou spoločnosťou. Z ciest, ktorými denne prechádzali tisíce ľudí za obchodom, sa stali cesty s relatívne malou premávkou, vhodné v súčasnosti aj pre cykloturistov. Práve toto by mohlo byť záchranou pre niektoré bývalé prícestné hostince. Bežne (v čase bez corony) prejde cez víkendy Štamposkou dolinou množstvo turistov z neďalekých Levíc na

ŠTAMPOCH U BANSKEJ ŠTIAVNICE

12629

Vzácnu fotografiu z medzivojnového obdobia vlastní zberateľ Jozef Šebo. Na fotografii je vidieť, že časť strechy bola ešte šindľová. V štíte je nápis hostinec a sú tam zavesené parohy, pôvodne tam bol možno symbol prícestných hostincov, a to slinko s ľudskou tvárou. Pri budove stojí koč, ktorého úlohou bolo pravdepodobne privážať hostí z neďalekého Pukanca a okolitých obcí. Podobne to bolo aj v Leviciach, do hotela Denk (v súčasnosti Lev) kočiši privážali hostí zo vzdialenej železničnej stanice.

Hostinec v 40. rokoch minulého storočia

bicykloch, motorkách, na autách. Veľmi obľúbená je táto trasa u návštevníkov z Maďarska. Banská Štiavnica ich láka slávnou baníckou históriou, k tomuto mestu sa viaže aj pôsobenie významných osobností maďarskej histórie. Mnohí sa aj zastavia a zaujímajú sa o poslanie nápadnej budovy s dvomi veľkými vstupnými bránami. Impozantná a do krásnej prírody zasadená budova poštovej stanice na Štampochu by sa mohla v budúcnosti stať centrom turistického ruchu na hranici dvoch OOCR – Tekov a Banská Štiavnica. V rozsiahlej budove by sa našlo miesto na prezentáciu všetkých funkcií, ktoré táto budova minulosti zastávala – bola poštou, hostincem a v neskoršej dobe slúžila aj lesníkom a poľovníkom. V spolupráci so zberateľmi a najbližšími múzeami v Leviciach a Banskej Štiavnici by bolo určite možné zriadiť tu menšie expozície. Lesy SR v súčasnej dobe otvárajú v Leviciach vzdelávacie centrum zamerané najmä na mladých ľudí. Spojenie Levíc so Štampochom cez Žuhračku by mohlo byť trasou, kde by sa dal stráviť celý deň. Menšie

deti by určite zaujala najmä poštová funkcia budovy, mohli by si vyskúšať poštárske trúbky, prípadne sa previezť na malých vozoch – kariolkách, ktoré sa používali na prevoz pošty na konci 19. storočia. Budove by sa takto mohla vrátiť stará sláva.

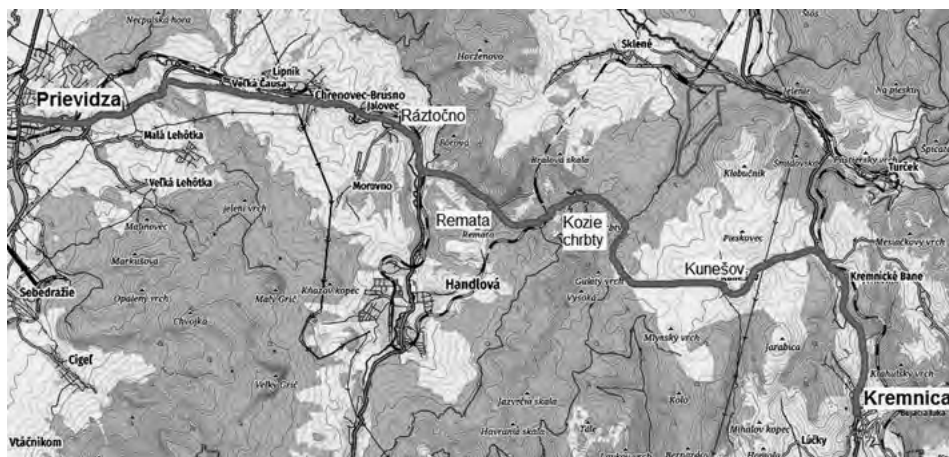
Kariolka – ľahký dvojkoľosový vozík (Zdroj: internet)

Zlaté cesty medzi Prievdzou a Kremnicou

Pokiaľ chce súčasný turista z Prievdzavy navštíviť neďalekú starobylú Kremnicu autom alebo autobusom, musí absolvovať značnú obchádzku horských prekážok, najbližšie cez Handlovú a Žiar nad Hronom.

Uprostred hôr ležiaca Kremnica jedno-
ducho nie je natoľko hospodársky
atraktívna, aby sa ju s centrom hor-
ného Ponitria oplátilo spojiť technicky náročnou
a finančne nákladnou priamejšou cestou. V ne-
skorom stredoveku bola situácia celkom iná. Žiar
(vtedajší Svätý Kríž) nad Hronom vtedy ešte nebol
miestom zaujímavým pre cezpoľných kupcov
a Handlová na počiatku tohto obdobia dokonca
vôbec nejestvovala. Naopak význam „zlatej“ Krem-
nice od nadobudnutia mestských práv v roku 1328
z roka na rok stúpal. Výnosné zlatorudné baníctvo
a mincovňa raziaca jedny z najcennejších zlatých
mincí v Európe z nej urobili „zlatú baňu“ pre kráľa
i samotných mešťanov a následne magnet pre
obchodníkov. Približne v rovnakom čase získala

svoje prvé mestské práva aj Prievdza, profitujú-
ca pre zmenu z výhodnej polohy na križovatke
obchodných ciest na rozhraní úrodných južných
a hornatých severných krajov. Jej poloha sa stala
ešte výhodnejšou po objavení zlata v severnom
cípe Prievdzskej kotliny v 30. rokoch 14. storočia, na
ktoré bezprostredne nadviazalo založenie mestačka
Nitrianske Pravno a okolitých dedín nemeckými
kolonistami. O polstoročie neskôr Prievdza v roku
1383 dosiahla podstatné rozšírenie kráľovských
mestských privilégií, čím sa posilnila jej pozícia
ako strediska remeselnej výroby a obchodu. V nej
a v susedných Bojniciach sa realizovala obchodná
výmena poľnohospodárskych produktov z Podunaj-
skej nížiny s kvalitným poľským súknom a najžia-
danejším obchodným artiklom stredoveku – soľou.

Trasa v stredoveku a v novoveku najčastejšie využívannej furmanskej cesty medzi Prievdzou a Kremnicou

krát spomína v roku 1430 pri príležitosti darovania
bojnického panstva Nofriovcom ako staré mýtno
právo („tributum ab antique institutum“). Mýto sa
tu preto určite vyberalo už na počiatku používa-
nia kremnickej cesty v prvej polovici 14. storočia.
Poplatok za využitie miestnych ciest cestujúci
odovzdávali v budove zvanej mýtnica, postavenej
z kameňa i pálenej tehly a krytej šindľovou stre-
chou. Priestorovo pozostávala z troch izieb, dvoch
komôr, maštale a pivnice. Pre podozrivých fungovala
aj ako hostinec, mýtnik bol zároveň krčmárom.
Vybraté mýto patrilo sprvu kráľovi a neskôr vždy
aktuálnemu šľachtickému zemepánovi bojnického
panstva. Hlavný príjem z obce preňho predstavo-
valo až do 1. júla 1752, kedy mýtnica v Ráztočnej
prestala plniť svoju pôvodnú funkciu a ďalej slúžila
už iba ako výčap.

Za Ráztočnom sa stredoveká cesta do Kremnice
stočila do úzkeho údolia, ktoré oddeľuje severne
ležiace pohorie Žiar od južnejších Kremnických

Cesta medzi Prievdzou (Priebicz) a Kremnicou (Cremnicz) ako súčasť stredovekej cesty z Krakova (Croca) do Budína (Ofen) na mape diaľkových ciest z roku 1501 (na mape je juh hore a sever dolu – opačne ako sme dnes zvyknutí, pozn. red.)

Z ďaleka prichádzajúci kupci sa prirodzene aktívne
zaujímal aj o slávne zlaté kremnické dukáty
a plné mešce bohatých kremnických mešťanov.
Vybudovanie čo najkratšieho cestného spojenia
medzi Prievdzou a Kremnicou sa tak stalo záuj-
mom mnohých.

Priebeh cesty od Prievdzavy bol bezproblémový
až po dedinu Ráztočno, po ktorú viac-menej kópi-
roval súčasnú komunikáciu smerom na Handlovú.
V Ráztočnej sa vetvila tromi smermi – jedna z ciest
pokračovala ďalej na juh do Žiarskej kotliny, zatiaľ
čo ďalšie dve sa stáčali cez hory na severovýchod
do Turca a na juhovýchod do Kremnice. Dedina
stojaca na rázcestí bola ideálnym miestom na vy-
beranie cestného mýta, ktoré sa v Ráztočnej prvý-

Prievdza, kostol sv. Bartolomeja v popredí
a piaristický kostol v pozadí.

vrchov. Cez horskú osadu Remata postupovala do čoraz členitejšieho terénu a stále hustejších zmiešaných jedľovo-bukových lesov. Najvyšší bod na trase cestovatelia prekonal v niektorom z troch sediel jedného z hrebeňov Kremnických vrchov známeho pod menom Kozie chrbty. Najnáročnejší úsek cesty uprostred lesov ďaleko od ľudských sídel bol optimálnym prepadovým stanovišťom pre zbojníkov. Zaujímavým prípadom z tejto lokality je olúpenie služobníka Arona Lewa z Prievidze v roku 1576. Sedem zbojníkov, oblečených vo valaskom odevu, mu okrem iného vzalo aj dôležitú korešpondenciu adresovanú stredoslovenským komorským úradom a mestským radám banských miest. Udalosť časovo spadá už do obdobia fungovania najstaršej trasy novovekej cisársko-kráľovskej poštovej cesty Magna Via, kedy bola stanica v Prievidzi dodacou poštou aj pre stredoslovenské banské úrady a mestá. Ukradnutá korešpondencia mohla preto s veľkou pravdepodobnosťou pochádzať priamo z centrálnych kráľovských banských úradov či dokonca priamo z cisárskeho dvora vo Viedni. Opačným smerom v roku 1718 šiesti banditi (štyria muži a dve ženy) ozbijali Jakuba Malíčka idúceho na jarmok do Prievidze. Z nich zbojník Pavol bol následne dolapený a v Kremnici odsúdený na trest smrti.

Od obávaných Kozích chrbtov cesta cez lesy a lúky postupne klesala do dediny Kunešov. Práve s ňou sa spája prvá zmienka o stredovekej ceste z Kremnice do Prievidze, vďaka ktorej bezpečne vieme, že prechádzala práve tadiaľto. V základnom práve pre nemeckých prisťahovalcov do pôvodne slovenskej osady z roku 1342 sa píše, že osada K svätému Michalovi (neskorší Kunešov) leží „na ceste vedúcej do Prievidze“ („in via, ubi itur ad Brivicz“). V prípade úspešného dosiahnutia Kunešova kupci a pútnici už zrejme bez väčších problémov dorazili do blízkej Kremnice dodnes využívanou trasou cez Kremnické Bane.

Komplikované horské úseky starých ciest v najväčšej možnej miere využívali prirodzené danosti terénu, čo znamená, že boli trasované po miestach vyžadujúcich len minimálne úpravy. Z tohto dôvodu iba málokedy sledovali jednu líniu, ale mali niekoľko paralelných variant. Z nich si cestujúci na základe vlastných skúseností alebo odporúčení vyberali tú najlepšiu pre seba v závislosti od počasia, ročného obdobia či hmotnosti a typu nákladu. Inak tomu nebolo ani v prípade cesty z Prievidze

Kremnica, meštianske domy, v pozadí veža mestského hradu (www.depositphotos.com).

do Kremnice na problematickom horskom úseku medzi Ráztočnom a Kunešom. Dlhoročný nadšenec starých furmanských ciest – bádateľ Peter Mišík z Kremnice – v horách medzi Kunešom a Ráztočnom identifikoval a opísal až štyri využívané trasy. Na základe terénnych pozorovaní usúdil, že v stredoveku bola v letnom období za sucha najčastejšie využívaná cesta, ktorá hrebeň Kozích chrbtov prekonávala cez najsevernejšie položené sedlo s najnižšou nadmorskou výškou. Až v novoveku (pravdepodobne v 17. alebo v 18. storočí) bola vybudovaná cesta využívajúca najkratšiu možnú trasu cez Kremnické vrchy. Kozie chrbty križovala najjužnejšie situovaným sedlom s vrcholovým prejazdom umelo vysekaným do skaly. Niekoľko úsekov cesty na hornonitrianskej strane kremnického pohoria bolo však napriek úpravám natoľko strmých, že bola zrejme prejazdná iba za ideálnych podmienok s ľahším nákladom. V zime a v čase

dlho trvajúcich dažďov tiež v inom období roka furmani pred oboma cestami cez náročný terén Kozích chrbtov väčšinou uprednostnili síce dlhšiu, ale omnoho miernejšiu a istejšiu cestu z Rematy do Turca cez turčiansku obec Sklené, ktorá je pre vozidlá s vyšším podvozkom dobre zjazdná aj dnes. Poslednou – najdlhšou, ale celoročne prejazdnu – alternatívou pre povozy bola cesta idúca z Ráztočna popri jaskyni Hájska skala a ďalej zhodne s predchádzajúcou cez dedinu Sklené. Pre svoju zdĺhavosť bola na cestu do Kremnice väčšmi využívaná asi len v zime pri silnej poľadovici alebo v lete po výdatných lejakoch. Archeologické nálezy z okolia Rematy a Hájskej skaly ukazujú na skutočnosť, že počiatok dvoch posledne zmienených prechodov z Hornej Nitry do Turca možno hľadať už hlboko v praveku.

Mapa cestných spojov medzi stredoeurópskymi metropolami, vydaná v roku 1501 norimberským kartografom Erhardom Etzlaubom, dokazuje, že stredoveká cesta medzi Prievidzou a Kremnicou bola súčasťou medzinárodného diaľkového spojenia hlavného mesta Uhorského kráľovstva Budína (dnes časť Budapešti) s hlavným mestom Poľského kráľovstva Krakovom. Z mapy nie je zrejme, akou trasou cesta dospela z Budína do Kremnice, z Prievidze do Krakova však evidentne putovala Rajeckou dolinou cez Žilinu, Kysuce a poľské mesto Živiec. Všetko nasvedčuje tomu, že zobrazená diaľková cesta sa ako celok vyvinula v prvej polovici 14. storočia, do ktorého okrem udelenia kráľovských privilégií Kremnici a Prievidzi spadá aj výsadné povýšenie a rýchly hospodársky rast Žiliny.

Vznik a vzostup ekonomického významu uvedenej koridory v 14. storočí zrejme súvisel s časovo zhodným rozkvetom kupeckého spolku Hanza, združujúceho významné obchodné centrá severnej Európy, vrátane Krakova ako najjužnejšieho z nich. Po tejto komunikácii prebiehal severným smerom už zmienený diaľkový obchod s drahými

POUŽITÉ ZDROJE:

Haas Kianička, Daniel. Lesy v dejinách Kremnice. Kremnica : Mestské lesy Kremnica, s r. o., 2019. ISBN 978-80-570-0386-1, s. 33,140,143.

Kováč, Ján – Besse, Ondrej. Príspevok k dejinám obcí v Handlovskej kotline. In Kováč, Ján (ed.). Horná Nitra 4. Banská Bystrica : Stredoslovenské vydavateľstvo, 1968, s. 198-201.

Mišík, Peter. Hľadanie stredovekej cesty z Kremnice do Prievidze. In Kremnický letopis. ISSN 1336-8133, 2015, roč. 14, č. 1, s. 7-24.

alchetron.com/cdn/erhard-etzlaub-e17a71df-3527-4d91-b215-4e24fcd630-resize-750.jpg

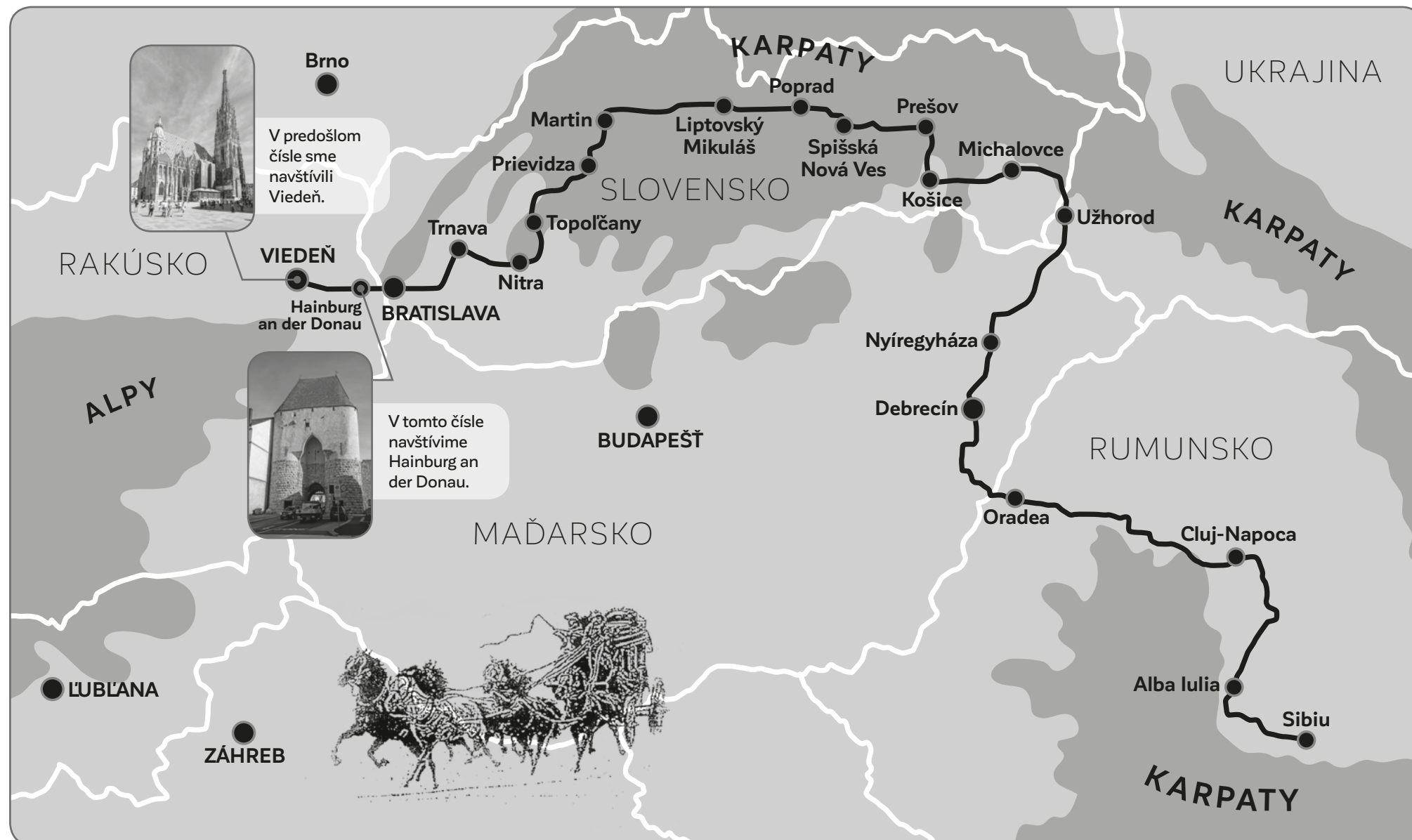

Kremnický hrad s dominantným kostolom sv. Kataríny (www.depositphotos.com).

kovmi z kremnickej a banskoštiavnickej oblasti a dolnozemskými poľnohospodárskymi produktmi a opačne obchod s poľskou soľou, súkonom a najrôznejšími obchodnými artiklami hanzových miest. Pre jej význam by sme medzinárodnú cestu prechádzajúcu Kremnicou a Prievidzou mohli pokojne označiť prívlastkom veľká (latinsky magna), i keď doposiaľ nepoznáme dokument, ktorý by ju takto spomínal. Pojem „Via Magna“ (alebo „Magna Via“) totiž zďaleka nebol originálnym pomenovaním v 16. storočí vzniknutej novovekej cisársko-kráľovskej poštovej cesty, ale termínom označujúcim najvýznamnejšie diaľkové cesty. Meno Via Magna v stredoveku dokázateľne niesla prinajmenšom ďalšia stredoslovenská spojinka Budína s Krakovom, vedúca cez Šahy, Krupinu, Zvolen, Banskú Bystricu, Ružomberok a Oravu.

MAPA TRASY VIA MAGNA

Začína v rakúskej metropole Viedni, končí v rumunskom Sibiu.
Prechádza celkovo piatimi štátmi, jej najdlhší úsek vedie Slovenskom.

Hájhrad – Hainburg

Predstavujeme významné body Via Magna, 2. časť

Po odchode z Viedne po starej trase historickou poštovou cestou Via Magna pokračujeme novodobou turistickou cestou Magna Via smerom na Hainburg an der Donau.

Hainburg an der Donau (slov. Hájhrad) je mestočko v Rakúsku v okrese Bruck an der Leitha v spolkovej krajine Dolné Rakúsko. Je to najvýchodnejšie rakúske mesto s malebnými uličkami, mohutnými stredovekými bránami a mestskými hradbami, ktoré bolo kedysi súčasťou Kráľovského Uhorska (nem. Königliches Ungarn; maď. Királyi Magyarország) spolu so Slovenskom. (Kráľovskému Uhorsku zodpovedalo dnešné Slovensko – bez menších osmanských území na juhu stredného Slovenska), Burgenland západné Chorvátsko, a prilahlé časti severozápadného a severovýchodného Maďarska, dnešnej Zakarpatskej Ukrajiny a dnešného Rumunska.

Poznámka: Neformálne sa rozdeľovalo na Horné Uhorsko (zhodné s územím kompetenčne spadajúcim pod Hornouhorský hlavný kapitánát a Spišskú komoru) a od 60. rokov 16. storočia Dolné Uhorsko (ostatné územie neobsadené Turkami, okrem Chorvátska a Slavónska).

V historickom mestočku Hainburg an der Donau neďaleko Bratislavy žije podľa posledných údajov z januára 2016 už vyše šesť tisíc obyvateľov. K veľkomestám rozhodne nepatrí, hoci sa utešne rozrastá. O čo menšie je rozlohou, o to väčšie je však svojim významom. A môže sa pochváliť mnohými zaujímavosťami nielen historického

Pohľad na mesto Hainburg an der Donau z kopca nad mestočkom. Vpravo je dominantný kopec Schloßberg so zrúcaninou stredovekého hradu. Vzadu kopec Braunsberg – bývalé keltské hradisko – dnes je tam drevená rozhľadňa na vápencovom brale Röthelstein.

.....

Ruiny hradu na Schloßbergu, vľavo vstupná brána, hore vnútorný hrad, dole pohľad od Dunaja.

rázu. Aj dejinami hýbali najrôznejšie pikošky. (na hodinách dejepisu tieto zaujímavé klebety väčšinou nehovorili). Viete, že sa v kaplnke miestneho hradu ženil český kráľ Přemysl Otakar II. ? Bral si Margarétu Babenberskú – a vďaka svojej takmer o tridsať rokov staršej neveste sa potom stal na európskej politickej scéne významnou postavou. Kráľovnej bolo už takmer päťdesiat a aby si kráľ zaistil následníkov trónu, mal nemanželských potomkov (ale s manželkiným dovolením). Zväzok bol však neskôr anulovaný. História mesta však siaha ďalej: približne do druhého storočia pred našim letopočtom. Vtedy boli prvými obyvateľmi miesta Kelti. Vôbec prvá historicky doložitelná zmienka o meste pochádza z 13. storočia. A nie je nijako bezvýznamná: Objavuje sa hneď v kľúčovom diele európskej literatúry – hrdinskom epose Pieseň o Nibelungoch. Napokon dlhú históriu mesta Hainburg an der Donau si môžete prezrieť doslova na vlastné oči aj v súčasnosti. Môže sa totiž pochváliť množstvom významných pamätihodností.

Prvá písomná zmienka o meste sa nachádza už v najstaršej nemecky písanej literárnej pamiatke z konca 12. storočia Niebelungenlied. Nad mestom sa vypína hrad, ktorý začali budovať v 11. storočí na príkaz cisára Henricha III. Symbolom mesta je najväčšia európska mestská brána zo stredoveku z 13. storočia. Každoročne v júni sa v meste konajú stredoveké historické trhy a na hrade počas leta Hradné hry Hainburg.

Mesto sa nachádza v spádovej oblasti hlavného mesta Slovenska, Bratislavy, tiež leží pri rieke Dunaj, pričom centrum mesta je od Bratislavského hradu vzdušnou čiarou vzdialené asi 12 km západným smerom, od Devínskeho hradu len 4 km juhozápadne.

45,87% rozlohy mesta je zalesnených, 54,13% je využívaných na poľnohospodárske účely.

V roku 1050 na území Hainburgu vznikol hrad. V 13. storočí malo mesto dve brány, 15 veží a 2,5 km dlhý múr. V roku 1108 sa novým majiteľom hradu stala dynastia Babenbergovcov. Od roku 1629 hrad

Pohľad na historické jadro mesta. Vidno aj zachované časti opevnenia – múry, bašty, brány.

patrí mestu. V roku 1683 bolo mesto vyplienené Turkami, ktorí obliehali Viedeň. Zahynulo pri tom 8 000 obyvateľov.

Svoje školské roky 1738 – 1740 tu strávil významný hudobný skladateľ Joseph Haydn.

Po skončení 1. svetovej vojny získal Hainburg prívlastok najvýchodnejšieho mesta Rakúska. Dnes je mesto súčasťou Národného parku Donau-Auen.

Hrad Hainburg z vtáčej perspektívy

PAMÄTIHODNOSTI

Mestské hradby a múr sú stavebná pamiatka európskeho rozmeru (siahajúca do 1. polovice 13. storočia); s mnohými vežami a bránami je najkompletnejšou a najmonumentálnejšou zachovanou mestskou hradbou tejto doby v strednej Európe. Mestský múr je vysoký miestami až 12 m a 2,2 m hrubý, len v severozápadnej časti vo väčšom rozsahu zbúraný, resp. prestavaný, inak vo veľkom rozsahu zachovalý.

Mestské brány

- Viedenská brána (Wienertor) je najvýznamnejšia rakúska mestská brána z 13. storočia (1230 – 1240). V oblasti brány sú dve postavy rytierov. Na severozápadnej strane je kvádrový výstupok s rozprávkovou bytosťou. V hornom podlaží je regionálne múzeum, múzeum tabaku, predhistorická zbierka a múzeum karpatských Nemcov.
- Uhorská brána (Ungartor) je mestská brána z 13. storočia. Na strane mesta, na fasáde veže je kvádrový výstupok s rozprávkovou postavou.

Viedenská brána

Uhorská brána

- Rybárska brána (Fischertor) je 4-poschodová bránová veža z 2. polovice 13. storočia, stavebné zmeny v 15. a 16. storočí.

Hrad

- Zrúcanina hradu Hainburg na kopci Schloßberg je dominantná a zďaleka viditeľná, poloha a terén optimálne využité na komplex s prevažnou časťou stredovekých stavebnín, ktoré boli pravdepodobne v roku 1050 z Bad Deutsch-Altenburgu preložené na vrch Schloßberg. V roku 1200 prvý významný pobyt vojvodu Leopolda VI., v roku 1226 rezidencia vojvodkyne Theodory.
- V roku 1243 pobyt vojvodu Friedricha II., od roku 1248 sídlo Fridrichovej sestry Margaréty. V roku 1252 sa tu konala jej svadba s Přemyslom Otakarom II. (hradná kaplnka sv. Pankráca).
- Ruina hradu Röttelstein (1170/80), asi 2 km východne od mesta na dominantnej vyčnievajúcej vápencovej skale nad Dunajom. (5.)

Rozhľadňa na brele Röttelstein

Sakrálné objekty

- Farský kostol sv. Filipa a Jakuba (1236, pôvodne kaplnka sv. Jakuba a Kataríny, okolo roku 1400 zväčšená, prestavaná okolo roku 1700 pod vedením Matthiasa Gerla), vedľa ktorého rozhodne neprehliadnete vrcholne barokový mariánsky stĺp, ktorý je považovaný za najkrajšiu pamiatku svojho druhu v krajine.

Farský kostol sv. Filipa a Jakuba

- Kaplnka sv. Ulricha (pôvodne kaplnka pri nemocnici, pochádza z roku 1383) pri Ulrichsheime.
- Cintorínska kaplnka sv. Rochusa a Sebastiana (pôvodne morová kaplnka, z roku 1679)
- Evanjelický kostol Martina Luthera z roku 2011 od architektov COOP Himmelb(l)au.
- Na námestí je Stĺp svätej Márie (jeden z najkrajších rokokových stĺpov Dolnom Rakúsku, vytvorený v roku 1749 Martinom Vögerlom), Haydnova studňa – pôvodná fontána pochádzala síce už zo 17. storočia, bola však takmer kompletne zničená. Takže to, čo si môžete prezerat, je dokonalá replika, ktorá na svet prišla pomerne nedávno – až v

Barokový mariánsky stĺp pred farským kostolom

- roku 1932. Navyše – pôvodne nestála na námestí ale na hlavnej ulici.
 - Socha svätého Jána Nepomuckého
- Početné staré meštiacke domy a pamätníky v Hainburgu sú dnes domy označené tabuľkami, informujúcimi o tom, kto bol vtedy majiteľom domu, kto vtedy zahynul, kto sa zachránil. Úzka ulička, ktorá vedie k Dunajskej bráne (a k neskoršej železničnej stanici) nesie meno „Blutgasse“ – Krvavá ulica. Tam Turci dobehli obyvateľov Hainburgu, ktorí sa snažili zachrániť si životy útekou k rieke, a tam ich povraždili. Krv vraj tiekla ulicou do Dunaja.

ZDROJE

www.sk.wikipedia.org/wiki/Kráľovské_Uhorsko
www.sk.wikipedia.org/wiki/Hainburg_an_der_Donau
www.pomalevylety.sk/trips/at_hainburg_braunsberg_okruh
www.stefanyka.sk/index.php/rakusko/152-rakusko-ine/301-z-hainburgu-do-bratislavy
www.mojerakusko.sk/vylety/mestecko-hainburg-an-der-donau-ako-ho-mozno-nepoznat/
 všetky fotografie sú z fotobanky www.depositphotos.com

Via Magna – Magna Via

(poštová a turistická cesta)

Dlhá sa cesta vinie pozdĺž Dunaja –
 ďaleká je aj pre bystré nohy šuhaja...
 Poštové vozy so správami od kráľa – pána z Viedne
 cestu si razili prašnými cestami kráľovstva.

Snaha postiliónov, keď hnali kone bola obrovská –
 priniesť správy z Viedne do Pressburgu –
 hlavného mesta Kráľovského Uhorska...

Vyhnúť sa museli prezieravo tureckým hliadkam
 často na cestách museli unikať k zadným vrátkam
 a ovládať museli diplomaciou a rôzne obranné triky...

Dosiahnuť mesto Keltami budované – mesto pri Dunaji –
 aj starí Slovieni tomu mestu spolu s Devínom žehnali.
 Prejsť popod strážny hrad Königswarte, oproti Devín –
 trochu bokom – a už stojí pred nami
 hrad Pisonium obrátený hore nohami.

Orientácia kráľovských a cisárskych postiliónov
 musela vynikať bystrými vlohami –
 prebehnúť rýchlo mesto s mnohými menami:
 Bresburg, Vratislav, Preslavu a či Poson
 bol vždy pre koče a kone poriadny pohon...

Rok pamätný 1526 – rok voľby Ferdinanda I. (prvého)
 pripomenieme si päťstoročnicu dátumu významného.
 Dnes turistov cesta Magna Via vedie po stopách histórie –
 krása a veľkosť tej doby do pamäte sa nám vryje.

História s nami cestou živou po stáročiach kráča
 a živá učebnica pred nami života stránky otvorila –
 zázrak dielu ľudského ducha a génia pečať veľkosti vtlačá
 ktorá poštovú cestu Via Magna pre správu ríše vytvorila...

Skoľnme sa v úcte a pokore pred tým dielom –
 prejdime cestu postupne a pokochajme sa v diele celom.
 Postupne prejdime Horným Uhorskom – bohatými mestami,
 vysokými horami a spoznajme krásu histórie a jej kroky –
 hoci od tých časov už také dlhé delia nás roky.

Historický vývoj enkaustiky

Enkaustika sa už používala v starom Egypte v 4. storočí pred našim letopočtom. Veľmi pekne to opísali Plínius, ktorý nás popri Vitruvioví jediný podrobne informuje o maliarskych technikách staroveku (v *Naturalis Historia*). Zmieňuje sa nielen o maliaroch, ktorí sa preslávili používaním voskovej techniky, (Pausias a Nikias, obaja žili v 4. storočí pred našim letopočtom), ale aj o vysokých cenách, ktoré sa za enkaustiku platili.

Maľba voskom bola popri tempere známou maliarskou technikou v starovekom Egypte. Používala sa nielen na portréty mumifikovaných osôb, ale aj v dekoratívnej maľbe v interiéroch (napr. v thébskych hrobkách) a na monochrómnou aj polychrómnou výzdobu plastík. Obľúbenosť enkaustiky neskončila pri gréckom maliarstve túto techniku poznali aj Rimania a preniesla sa aj na východ do Byzancie a na začiatku stredoveku aj do Európy. Mnoho dôkazov sa nachádza v galériách a múzeách po celom svete. napr. Fajumské portréty

Maľba voskom ako spojiva farieb mala celý rad technických predností, a preto bola v staroveku

taká rozšírená. Predovšetkým bola, aj pri náročnom postupe, veľmi rýchla. Voskové farby okamžite tuhnú po nanosení na podklad. Okrem toho priťahovala umelcov optická vlastnosť vosku, dodávajúca pigmentom najmä hĺbku, svietivosť a lesk

Vosk vzhľadom na svoju chemickú stálosť voči pôsobeniu vlhkosti má svoju optickú stálosť. V staroveku tieto vlastnosti dobre poznali, a preto používali voskové nátery aj na výzdobu gréckych bojových a obchodných lodí.

Aj v dnešnej modernej dobe sa tato technika dá využiť na príjemné tvorenie vo voľnom čase.

Pomôcky:

Voskové farbičky, enkaustická žehlička, pero, fén, nesavý papier, podložka na ochranu pracovného stola a papierové utierky.

Jednoduchý

pracovný postup:

1. Vosk si nanesieme na zahriatu žehličku (61-70 stupňov Celzia) a robíme stopy po pripravenom papieri. Pri opakovanom nanášaní farieb treba žehličku patrične očistiť – utrieť papierovou utierkou.
2. Žehlíme a žehlíme, obdivujeme a tešíme sa z úspechu a vykonanej práce.

V prílohe zasielam aj pár ukážok z mojej tvorby: pozdravné blahoželanía

Koncoročná bilancia

Ako zvláštne začal, tak zvláštne aj končí ...
 Napriek tomu býva zvykom bilancovať –
 dať na misky váh klady a mínusy,
 snažiť sa pridať ak je možné bonusy.
 Rok 2020 bol ako zakliaty – ťažko bilancovať...
 Človek má pocit, akoby nás bol chcel osud priklincovať,
 na tvár sme dostali do vienka od osudu rúška –
 presvedčiť národ nosiť ich – to bola teda poriadna fuška.
 Deti v reklame ďakujú dospelákom, že ich to naučili –
 že im nevyhnutnosť chrániť sa vysvetlili,
 že ich naučili umývať si ruky kvôli ochrane –
 posun v chápaní problému v ich hlavách asi nastane...
 Napriek tomu sa snažíme o primerané detstvo pre deti,
 veď prichádzajú aj o kontakty v škole so spolužiakmi
 a výučba on line ich asi aj mierne vyčerpáva,
 rodičia na home office tiež majú asi práce vyše práva...
 Pandémia dominuje ako problém všetkým bilanciam –
 snažíme sa vyhnúť lekárom a pohotovostným ambulanciám,
 komunikujeme pomocou mobilov aj s bankami,
 aplikácie a karty sa nám množia ako vírusy,
 nervy a podráždenosť na svoje veru často prišli si...
 Veľkonočné sviatky boli len cestou zaučenia –
 pribíť na kríž sme sa cítili aj bez priameho mučenia...
 Leto sme prežili relatívne vo voľnom štýle –
 rozleteli sme sa po svete ako tie hravé motýle.
 Bola to však chyba, ktorá sa nám vypomstila –
 zákerná pandémia v druhej vlne sa vrátila.
 Prežívame teraz lockdown, trochu tvrdo zasadený –
 obmedzenie pohybu nám prekáža – nie sme naučení.
 V záujme zdravia a budúcnosti detí musíme vydržať –
 aby sme po čase radostne rúška mohli z tváre sňať...
 Taká je teda bilancia roka 2020 – na konci s rúškom,
 ktorý bol pre mnohých ťažkou skúškou,
 no prešli sme ním a sme tu znova s nádejou,
 že príde rok lepší, bez rúška a plný úsmevov...